

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDEELINGEN VAN DEN BOND DER OOSTVLAAMSCHE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van den Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent.

Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Abrahamstraat, 13, Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :
F. VAN ES,
Groendreef, 114, Lokeren.

J. VERMEULEN & J. BOES.

Over het gewoonterecht van hooger en lager personeel in een Middeleeuwsche Benedictijnerabdij.

(Twaalfde en dertiende eeuw, Gent).

door Maurits GYSSELING.

Aspirant N. F. W. O.

Ingaande op den wensch uitgedrukt door broeder Thomas (biermeester in de Sint-Pietersabdij te Gent), dat het gewoonterecht van het personeel in zijn abdij niet aan de vergetelheid zou prijsgegeven worden, wordt hier een bescheiden poging aangewend om, door vertaling en commentaar, licht te werpen op enkele dokumenten met een onmiskenbaar belang zoowel voor de volkskunde als voor de economische geschiedenis.

Drie van deze teksten stammen uit de Sint-Pietersabdij te Gent; de eerste twee werden, blijkens de er in voorkomende persoonsnamen, geschreven in het laatste kwart van de twaalfde eeuw en zijn ons bewaard door een ongeveer gelijktijdige hand; het derde stuk, hoewel overgeleverd door een ietwat latere hand, dateert vermoedelijk, wegens den gelijkaardigen inhoud, uit denzelfden tijd. Zij zijn opgenomen in het bekende « *Liber Traditionum Sancti Petri* » (Rijksarchief Gent, Sint-Pieters, supplement 2 bis) en werden als dusdanig uitgegeven door Fayen⁽¹⁾. Hoe zorgvuldig deze uitgave ook moge zijn, toch leidde een studie van het handschrift zelf in een paar gevallen tot de opklaring van moeilijk-

(1). — Arnold Fayen, *Liber Traditionum Sancti Petri Blandiniensis*, Gand 1906.

heden, waarvoor de tekst van Fayen, wegens de niet steeds op taalkundige kennis berustende normalisatie, geen oplossing bood.

De beide andere dokumenten stammen uit de Sint-Baafsabdij en werden ons overgeleverd in een copie uit de dertiende eeuw; de oorspronkelijke tekst dateert vermoedelijk eveneens uit de dertiende eeuw. Zij bevinden zich in het Rijksarchief te Gent, Sint-Baafs, supplement, en werden, voor zoover ons bekend, nog niet uitgegeven.

Wij rangschikken de teksten zooveel mogelijk chronologisch⁽²⁾.

1. — Rechten en plichten van den Biermeester.

S. d. (laatste kwart 12^e eeuw), copie einde 12^e-begin 13^e eeuw.
Liber Traditionum, f° 110 r°.
Uitg. F a y e n, pp. 130-131.

Vermits ik, Broeder Thomas, sedert langen tijd den dienst van het bier onder mijn hoede heb, heb ik het recht van onze brouwerij, zooals ik het van mijn voorgangers, mannen met een goeden naam, vernomen en zelf op behoorlijke wijze heb kunnen nagaan, waarheidsgetrouw laten boekstaven, opdat het niet aan de vergetelheid zou prijsgegeven worden.

Ten eerste zal de keukenmeester elken dag drie stoopen dun bier⁽³⁾ krijgen en, wanneer het bier getond⁽⁴⁾ wordt, zes stoopen. Ten tweede zal hij op Kerstavond⁽⁵⁾, op Asschewoensdag, op Paaschavond, op Pinksteravond en op Allerheiligenavond vijf stoopen krijgen of, indien het bier op deze dagen getond wordt, acht stoopen. De zeven keukendienaars, t. i. z. de koks van den abt en van de monniken, de schoteldrager en de twee vischdragers, hebben elke week samen recht op zeven stoopen. De portier van de keuken krijgt elken derden dag niets, de twee andere dagen telkens één stoop. De graanzolderknecht krijgt op Kerstavond, op Aschwoensdag, op Paaschavond, op Pinksteravond en op Allerheiligenavond telkens één stoop. Op de

(2). — Wegens de er in voorkomende Middelnederlandsche termen bezitten de stukken ook een groot taalkundig belang. Om op het onderzoek van Mevrouw Dr. C. Tavernier-Vereecken, die de Mnl. woorden in de oudste van deze teksten aan een grondige fonetische en etymologische studie zal onderwerpen, niet vooruit te loopen, beperken wij ons in onze verklarende nota's tot de beteekenis opgegeven door Verdam in zijn Middelnederlandsch Woordenboek of, bij een paar in het Mnl. Wdb. niet voorkomende woorden (*ambin* en *undergeren*), tot een sommaire opgave van equivalenten in verwante talen, voor zoover deze onontbeerlijk zijn om de beteekenis te suggereeren. Elke fonetische toelichting wordt daarbij verzaakt.

(3). — *media cervisia* (bv. tafelbier).

(4). — *cervisiam portare*: het uit de ketels komende bier in vaten gieten en wegdragen.

(5). — *avond*: de dag vóór een feest (*la veille*).

voormelde dagen krijgen de fijne bakkers⁽⁶⁾ twee stoopen en de andere dagen één stoop. Op de voormelde feestdagen krijgt de grove bakker⁽⁷⁾ één stoop. Wanneer het bier getond wordt, krijgt elk van de vier brouwers een stoop sterk bier⁽⁸⁾ en een stoop dun bier. Van het achterbier⁽⁹⁾ krijgt elk van hen twee akers (een akker bevattende zeven stoopen). De waschers hebben, telkenmale zij hun dienst vervullen, recht op twee stoopen. Desgelijks wanneer de monniken zich laten scheren. Hij die de tafellakens wast, zal bij den biermeester komen, de gewasschen tafellakens optellen en voor elk één stoop ontvangen. De keldermeester heeft maandelijks recht op evenveel stoopen bier in de brouwerij, als hij brooden ontvangt in de bakkerij. De schatbewaarder heeft elken dag recht op drie stoopen. Het is het recht van den biermeester dat de keldermeester alle onkosten van de brouwerij betaalt. Wanneer brood gebakken wordt, ontvangt de biermeester een *lopin* zemelen en wanneer er gebrouwd wordt, een ton gerst. De biermeester cumuleert twee ambten in de brouwerij: brouwer en moutmolenaar. Men dient nog te weten dat de brouwers geen recht hebben op zuurdeeg. De taak van den graanzolderknecht is als volgt: wanneer het bier getond wordt, moet hij aanwezig zijn en het bier in de vaten gieten; hiervan krijgt hij dan één stoop.

2. — Rechten en plichten van den Keukenmeester.

S. d. (laatste kwart 12e eeuw), bijna gelijktijdige copie.
Liber Traditionum, f° 13 v° - 15 v°
 Uitg. F a y e n, pp. 152-155.

De keukenmeester is gehouden den keldermeester 100 sol. voor te schieten boven het bedrag dat hij hem verschuldigd was, maar niet meer; en later nogmaals 100 sol., maar hij kan niet gedwongen worden een grootere som te leenen, tenzij hij het vrijwillig en ter liefde Gods doet. De keukenmeester moet met den abt of diens dienaar de spijzen voor de monniken gaan koopen en daarbij handelen naar beste vermogen. De vischverkooper is verplicht den keukenmeester één visch af te staan; daarnaast ontvangt deze uit de keuken nog dezelfde portie als

(6). — *pistores*.

(7). — *bulentarius*.

(8). — *melior cervisia*.

(9). — *retro cervisia*: blijkbaar *spoeling*, afspoelsel van bier, dat aan het vee wordt voorgezet.

een monnik. Wanneer visch gekocht wordt, moet de keukenmeester bij den korf staan en eventueele visschen van mindere hoedanigheid weigeren. Terwijl de kok twee lepels moes ontvangt, ontvangt de keukenmeester er vier.

Op Paschen ontvangt de keukenmeester 16 d. voor schoenen en voor vleesch, op Kerstdag eveneens 16 d. en op Vastenavond⁽¹⁰⁾ 8 d. Op Kerstavond krijgt hij 6 haringen, op Quadragesima⁽¹¹⁾ 6 haringen en op Paaschavond 6 haringen. Evenveel op Pinksteravond, maar hij mag, mits toestemming van den abt, in plaats daarvan één denier vorderen. Hij krijgt elk jaar een mark voor kaas. Op Witten Donderdag krijgt hij hetzelfde rantsoen als een monnik, maar zonder kaas.

Indien de abt op een laattijdig oogenblik naar een geding wil gaan, moet hij den keukenmeester verwittigen; en deze zal, zoowel wanneer hij zelf meegaat als wanneer hij een plaatsvervanger meestuurt, zijn recht bekomen. Indien hij noch zelf gaat, noch een plaatsvervanger stuurt, zal de abt of diens plaatsvervanger naar beste vermogen handelen.

Als er een buitengewoon gastmaal gegeven wordt, geeft de abt iets aan den keukenmeester of zendt hem weg, zooals hij het zelf verkiest. Indien de korvendragers, de schoteldrager of de deurhoeder iets in de keuken tegen den abt misdrijven, is het de taak van den keukenmeester den schuldige naar de proviandkamer te brengen en hem daar met de roede te tuchtigen, zooveel het den abt belieft; daarna krijgt de gegeeselde een kindbrood, een stoop bier en een snede kaas⁽¹²⁾, hetgeen beteekent dat hij opnieuw verzoend is. De meester is verplicht in de keuken te blijven tot wanneer de monniken bediend zijn.

Indien de keldermeester iets noodig heeft, geeft de keukenmeester den met deze taak belasten kok de opdracht, hem binnen de drie dagen al het noodige te verschaffen, zooniet zal hij den abt 12 d. boete betalen. Wanneer de bakkers, de brouwers, de koks, de molenaars op den ouden molen, de keukenknechts, de **wanre**⁽¹³⁾ en de tuinier of **lochtunere**⁽¹⁴⁾ overlijden, zullen hun opvolgers zich bij den keukenmeester aanmelden om, door zijn

(10). — in *Privicarnio*: dag vóór Aschwoensdag. Door een hand uit de 1° helft 13° eeuw boven de lijn toegevoegd: *uastelauonde*.

(11). — Zesde zondag vóór Paschen.

(12). — *unum mosum casei*: Mn^l. *moes* o. m. « snede visch », hier « snede kaas ».

(13). — *wanre*: *wanner* (*wannen* « koren van kaf zuiveren met de wan »).

(14). — *lochtunere* « tuinier », van *lochtun* « moestuin ». Ms.: *ortulanus* i. *lochtunere*: de copist, die geen latijn kent, heeft de doorstreepte *l* (afkorting van *vel* « of ») gelezen als *i* « een ».

bemiddeling, den abt om aanstelling in hun ambt te verzoeken. Elk van hen zal den meester jaarlijks 2 d. en twee kippen schenken, de molenaar en zijn knecht elk 12 d. In ruil daarvoor is de meester gehouden hun verdediging op zich te nemen, indien de abt tegen hen een proces mocht inspannen; is hij niet voldoende ingewijd of verkeert hij in de onmogelijkheid het woord te voeren, dan zal hij voor hen een advocaat aanstellen.

De korenprovisie die sedert enkelen tijd van verschillende hofsteden aangebracht wordt, moet de meester keuren; hij heeft daarbij recht op wat in de zeef blijft, uitgenomen op den **besuink**⁽¹⁵⁾. Hij zal eveneens, zoo dikwijls de abt het verlangt, een paar brooden keuren en daarbij hetzelfde recht hebben. De keukenmeester moet ook keuren of **seien**⁽¹⁶⁾ te Afsnee en te Maalte⁽¹⁷⁾, en wat zich in den dorschtijd in de zeef⁽¹⁸⁾ bevindt, hoort hem toe. Vijf man uit de brouwerij, vijf man uit de bakkerij, acht uit de keuren, de wanner, de tuiniers en alle molenaars moeten aan den abt maaiers leveren⁽¹⁹⁾; de keukenmeester moet ze oproepen en ter plaatse brengen. Den eersten dag maaien zij voor niets; vervolgens zullen zij, indien zij persoonlijk komen, den kost krijgen; indien zij plaatsvervangers zenden, zal hun niets gegeven worden; en indien zij noch persoonlijk komen, noch plaatsvervangers zenden, zullen zij boete betalen. Indien er boter of kaas komt als opbrengst van de renten, moet de keukenmeester deze producten wegen en hij zal één kaas krijgen, van niet betere of niet slechtere kwaliteit dan de andere, ongeacht het aantal aangebrachte kazen. Maar van aangekochte kazen krijgt hij niets.

Wanneer er gebrouwd wordt, mag de **druf**⁽²⁰⁾ eerst weggedragen worden, als de meester er genoeg heeft om in een ton te laten wegvoeren. Telkenmale de meester met den abt gaat uitrijden, hetzij naar den hooi-, hetzij naar den graanoogst, moet hij 's avonds zijn eten krijgen, en hij moet naast den meier van den abt staan, wanneer de schooven geteld worden en daarbij het recht van den abt handhaven naar beste vermogen. Indien de abt den meester ergens wil heenzenden om het recht van de abdij te

(15). — *besuink* wordt beneden verklaard als « gewoon meel » (*communis farina*).

(16). — Ms. : *experiri .i. seien* : zelfde opmerking als in nota (14). Mnl. *seien* « schatten, keuren ».

(17). — thans *Maaltebrugge*, wijk te Gent.

(18). — *in saio* : Mnl. *sie* « zeef ».

(19). — Uit wat volgt blijkt veeleer dat zij gehouden zijn zelf te maaien, zooniet plaatsvervangers te zenden.

(20). — *druf* : overblijfsel van mout in de beslagkuip.

verdedigen of om den cijns te ontvangen, moet hij persoonlijk gaan en de abt zal hem meegeven al wat hij op reis noodig heeft; zijn recht in de keuken vermindert daardoor niet. Elk huis in Sint-Pietersdorp⁽²¹⁾ dat bewoond is en waarin een haard brandt, is den abt 2 d. verschuldigd, welke **molenpenninge** genoemd worden. Einde Mei moet de meester deze innen en hij heeft daarbij recht op den kost. Ook de meier moet er heen gaan en hij zal den kost ontvangen, alsmede de schepene of schepenen, welke insgelijks den kost zullen krijgen. In de Sint-Pietersnieuwstraat en op den Neerkouter moet elk, die den proost een sester rogge verschuldigd is, den keldermeester 2 d. geven.

De kok van den abt zal twee lepels moes krijgen. Enkel de vier koks, de keukenmeester en zijn knecht, de twee korvendragers, de schoteldrager en de deurhoeder hebben de toelating om zich in de keuken op te houden; indien anderen in de keuken betrapt worden, zal de meester hen, in naam van den abt, weggagen. De vier koks, de meester, de twee korvendragers, de deurhoeder, de wanner en de schoteldrager, d. i. samen tien, krijgen moes in de keuken, elk van hen twee lepels en de meester vier.

De bakker moet **besuink** hebben, maar indien het bewezen wordt dat hij er beter neemt dan billijk is, zal hij 12 d. boete betalen en hij zal wegens zijn onrechtvaardigheid overgeleverd worden aan den abt op genade of ongenade. De twee molenaars op den ouden molen en hun twee knechts zijn op Kerstdag vier brooden van een vierdel koren verschuldigd; de abt moet hun in ruil vier vierdel wijn, van de beste kwaliteit, en vier kippen geven.

De molenaar mag alleen een degelijken knecht in zijn molen aanstellen, en dan nog mits uitdrukkelijke toestemming van den abt. Als een knecht een misdrijf begaat, zal zijn meester hem overleveren aan den keldermeester. Indien er hout noodig is voor den molen, moet de keldermeester er om zenden in het bosch met den molenaar en het aan den molenaar en zijn knechts leveren. Het hout dat de molenaar uitkiest, moet de meester laten neerhouwen, vierkantig kappen en naar den molen voeren; de molenaars en hun knechts moeten helpen zooveel ze kunnen en niets nemen dan het hun toebedeelde. Als er in den molen andere onkosten zijn dan het hout en de daglooners, moeten de mole-

(21). — *Vetus Villa.*

naars er voor één vierde in tusschenkomen, omdat zij ook het vierde vat hebben van de opbrengst. Het **opstal**⁽²²⁾ dat achter het huis van Tiwin ligt, van het land van Boidin Screvel tot aan de Schelde en anderzijds tot aan het land van Boidin van Aalst, hoort in volledigen eigendom toe aan de abdij, zoodat, als er bv. aarde noodig is voor den molen, men er daar kan vinden. De lastdieren die naar den molen komen, mogen daar grazen.

De meester krijgt op Kerstavond, op Paaschavond, op Pinksteravond en op Zondag Quadragesima vijf stoopen bier en als het bier getond wordt, zes stoopen.

Arnulf Einvert moet persoonlijk den tuin bewerken en, indien hij of zijn gezin daartoe niet volstaan, zal de abt hem laten helpen. Als er koolen moeten aangeschaft worden om te planten, zal de abt er laten koopen. Als er op Goeden Vrijdag geen kervel of knoflook in den tuin te vinden is, zal de abt er laten koopen ten behoeve van den refter.

3. — Rechten en plichten van de Koks.

S. d. (laatste kwart 12^e eeuw), copie 1^e helft 13^e eeuw.
Liber Traditionum f° 16 v° - 17 v°
Uitg. F a y e n, pp. 156-158.

Van elke vier halster krijgen de koks twee **lopin** gewoon meel — dat men **besuink** noemt — net zooals de fijne bakkers. En indien de abt het wil komen keuren, mag hij. Wanneer de spijzen bereid worden, mogen de koks er hun eigen portie van nemen, maar niets aan anderen geven. Bij het bereiden van mœs en vleesch hebben zij recht op het rantsoen van twee monniken, maar van dezelfde kwaliteit. Bij het bereiden van visch hebben zij eveneens recht op het rantsoen van twee man. En steeds wordt hun portie hun bedeed door een plaatsvervanger van den abt.

Wanneer er maar weinig spijzen bereid worden, zoodat er niet genoeg is voor alle monniken, krijgen zij niets, maar hun worden eieren of kaas gegeven. Indien de abt of hooggeplaatste gasten eerst na het maal van de monniken aankomen, en de koks voor hen een nieuw eetmaal moeten bereiden, zullen zij er hun portie van krijgen; maar indien het blijkt dat er reeds zooveel eten is, dat er geen nieuw meer hoeft bereid te worden, krijgen zij niets. Indien zoovele en zoo voornamen gasten komen dat één

(22). — *Opstal*: als graasgelegenheid benuttigde braakliggende gemeentegrond; hier toebehoorend aan de Abdij.

kok niet bij machte is de spijzen te bereiden, zal door den abt of diens dienaar een andere kok bijgeroepen worden, en elk van beide zal zijn deel krijgen. Indien vleesch gebraden wordt, zal het vet uit de pan in het moes gemengd worden; indien er dan nog overblijft, zullen de knechts het op hun brood mogen smeren; het resteerende mogen de koks meenemen. Op Kerstavond, Paaschavond, Pinksteravond en Sint-Michielsavond⁽²³⁾ wordt aan iederen kok, korvendrager⁽²⁴⁾, schoteldrager en deurhoeder een stoop bier, een brood en toespijs gegeven. Ook de volgende vier dagen krijgen zij hun eten in de abdij, als zij komen; komen zij niet, dan krijgen ze niets, tenzij ze hun afwezigheid behoorlijk wettigen. Op Kerstdag en op Paschen krijgen de koks vleesch en geld voor schoenen. Op Vastenavond krijgen zij vleesch; op Zondag Quadragesima een stoop bier, een brood en toespijs. Wanneer de koks spek bereiden, krijgen zij dat deel van het varken, dat **halsknoc**⁽²⁵⁾ genoemd wordt; de zwijnenhoeder krijgt den staart. Indien de abt aan de koks de ingewanden⁽²⁶⁾ van het varken geeft om te bereiden, moeten zij hem vijf darmen braadworst⁽²⁷⁾ en vijf darmen beuling⁽²⁸⁾ geven, alsmede de maag, de tong en het hart. De abt dient hun het noodige te verstrekken, en zij zullen hem braadworst en beuling bereiden; zij zelf krijgen daarbij den kost. Van de gezengde⁽²⁹⁾ varkens krijgen de koks den **halsknoc**, den staart en het deel dat **ambine**⁽³⁰⁾ genoemd wordt. Van de ingewanden krijgt de abt al wat hij begeert, maar de rest is voor den kok. Indien de kok een gezengd varken klaarmaakt na het avondmaal, krijgt hij zijn eten. Van de rammen en de lammeren krijgt de kok den **halsknoc** en de deelen die **bouten**⁽³¹⁾ genoemd worden; van de ingewanden neemt de abt al wat hem lust om te laten gaarmaken, maar de rest is voor den kok. Van de vogels krijgt

(23). — S. Michiel : 29 September. S. Michielsavond dus 28 September.

(24). — Ms. : *villicus* (meier), hetgeen ongetwijfeld een vergissing is voor *sporte portitor*.

(25). — Mnl. *halsknoc* : halswervel, halsbeen.

(26). — *interiora, intestina* : niet alleen darmen, maar ook hart, lever, nieren enz.

(27). — *salsucia*, Fra. *saucisse*.

(28). — *andullia*, Fra. *andouille*.

(29). — Ms. : *de porcis scaldatis*. Mlat. *scaldare* (bij Ducange en Diefenbach niet geattesteerd), waarvan Oudfransch *escauder*, Mnl. *scouden* « zengen, schroeien » : men zengt het haar van de geslachte varkens met een brandende stroowisch. Uit Lat. **ex-caldare* (*calidus* « warm »).

(30). — **Ams* « schouder » (Got. *ams*, Lat. *umerus* « schouder ») + *bin* « been ». Dus « schouderblad » ?

(31). — *bouten* « voor- en achterschenkel ».

de kok alleen de pluimen, maar van de eenden krijgt hij de pluimen en alle ingewanden. Wanneer vleeschwaren aangekocht worden in de stad, en er deelen bij zijn die den kok toekomen, zal deze ze krijgen. Indien een gezengd varken gebraden wordt, en er geen moes bereid wordt, zal de kok het vet krijgen. Wanneer de visschen : kabeljauwen, schelvischen en pladijzen⁽³²⁾, zoo groot zijn dat de kop moet afgesneden worden, krijgt de kok den kop, maar deze moet op behoorlijke wijze afgesneden worden; desgelijks voor de palingen; maar van de lever krijgt hij niets. Bij de **achtinghe**⁽³³⁾, de **prece**⁽³⁴⁾ en de **meslede**⁽³⁵⁾ krijgt de kok een dîner en een souper.

Op Witten Donderdag krijgt elke kok zijn eten. Wanneer runderen geslacht worden, kiest de abt, ongeacht het aantal, het derde deel dat hem behaagt; ook de ingewanden in dat derde deel zijn voor hem; de kok zal ze gaarmaken, maar de abt de onkosten dragen; de kok zal bij het bereiden den kost krijgen; wat overschiet is voor de koks zelf. De deelen die **undergeren**⁽³⁶⁾ genoemd worden, zijn voor de koks; de deelen die **netten**⁽³⁷⁾ en **nerebedden**⁽³⁸⁾ genoemd worden, voor den abt. Wanneer het vleesch gescheiden wordt, krijgen de koks den **halsknoc**, den staart en het **isben**⁽³⁹⁾. Bij het scheiden en zouten krijgen zij den kost.

4. — Rechten en plichten van den Portier.

S. d. (13e eeuw).

Rijksarchief Gent, S. Baafs, suppl. « fin 12e siècle ». Onuitgegeven.

[Hierna volgt]⁽⁴⁰⁾ wat tot het portiersambt van Sint-Baafs

(32). — *de cabillawis. scheluisicis. de pladisis.*

(33). — Mnl. *hachtinge* « gevangenneming ».

(34). — Mnl. *prece, prese* « prijs », hier vermoedelijk in den zin van *prisie* « schatting, taxatie, vooral om te weten of daarmede een schuld of belasting kan worden betaald ».

(35). — Beteekenis duister. Vermoedelijk één van de heerlijke rechten, door den abt uitgeoefend en waarbij de kok hem vergezelde.

(36). — *under* « onder » + *geren*. Cf. Noorsch dialectisch *gjerne, gjenne* « ingewanden van visch » (Vestland), « darmkanaal » (Nordfjord), *Nieuw-ijslandsch girni* « id. » (Alf Torp, *Nynorsk Etymologisk Ordbok*, Kristiania 1919, p. 158), Deensch *middelgærn* « middenrif », Oudhoogduitsch *mittigarni, mittilagarni*, Oudnederduitsch *midgarni*, Oudengelsch *micgern* « vet tusschen de darmen » (Trilid W. Arnoldson, *Parts of the Body in Older Germanic and Scandinavian*, Chicago 1915, n° 105 : 08), bij Oudnoorsch *görn*, Litauwsch *zarna* « darm ».

(37). — *net* : benaming van verschillende vliezen in het lichaam; hier het net van lever en nieren.

(38). — *nerebedde*, Mnl. *nierbedde* « het vet dat de nieren omgeeft ».

(39). — Mnl. *isben* « heiligbeen ».

(40). — De linkerbovenhoek van het dokument is afgescheurd, zoodat het begin van de eerste drie regels ontbreekt.

behoort. [De portier] ontvangt jaarlijks op Kerstdag 18 halster rogge [en] mout⁽⁴¹⁾, en dagelijks in de kloosterkeuken een schotel moes⁽⁴²⁾ van een vierendeel⁽⁴³⁾. Elken zondag moet hij den schoteldrager⁽⁴⁴⁾ in stad vergezellen ter wille van de schotels. Hij moet met hetzelfde doel insgelijks den knecht uit het Gasthuis⁽⁴⁵⁾ begeleiden en daarvoor krijgt hij dien dag in het Gasthuis dezelfde portie spijs en drank als de knecht, en in de keuken van de abdij neemt hij een eetmaal⁽⁴⁶⁾ in ontvangst, plus een kindbrood, een kleine stoop bier en 4 d. voor schoenen. Vijfmaal 's jaars, d. i. op Sint Macharius⁽⁴⁷⁾, op Kerkwijding⁽⁴⁸⁾, op Sint Landoald⁽⁴⁹⁾, op Sint Bavo⁽⁵⁰⁾ en op Sint Lieven⁽⁵¹⁾, krijgt de portier in de kloosterkeuken hetzelfde rantsoen als een monnik, maar zonder wijn; daartoe moet hij op deze vijf dagen de deur van den refter hoeden. Insgelijks krijgt hij op Witten Donderdag in de kloosterkeuken hetzelfde rantsoen als een monnik. Met Halfvasten⁽⁵²⁾ krijgt hij drie dagen lang in de groote keuken hetzelfde rantsoen als een monnik. Desgelijks op de drie kermisdagen⁽⁵³⁾: S. Macharius, Kerkwijding en S. Machariusavond; daartoe is hij op beide eerstgenoemde dagen gehouden de deur van den refter te hoeden, echter niet op laatstgenoemden; toch krijgt hij ook dan zijn portie. Het dient wel verstaan dat, als hij een volledig rantsoen zonder wijn krijgt, hij van de lekkernijen of bijzondere toespijzen⁽⁵⁴⁾ niets ontvangt, maar alleen zijn eetmaal. Het dient insgelijks verstaan dat, telkenmale hij de deur van den refter hoedt, hij brood krijgt zooals een monnik; op Witten Donderdag ontvangt hij een kindbrood, een masteluinbrood en een kleine stoop bier. Desgelijks krijgt hij op de drie voorzegde dagen van Halfvasten en op de drie van Kerkwijding in het Gasthuis dezelfde portie als de knecht, en daarenboven op elk van deze zes dagen een kindbrood. Op Aschwoensdag ont-

(41). — *mouts* (gen.).

(42). — *i. scotelade polements*.

(43). — *virendeel*.

(44). — *scotelare*.

(45). — *de gasthuse*.

(46). — *unum gherechte*.

(47). — 10. April. Cf. echter noot (53).

(48). — 10. Mei.

(49). — 20. Maart.

(50). — 1. October.

(51). — 12. November.

(52). — Vierde zondag van de Vasten.

(53). — *tres dies ad keremesse*. Daar deze drie kermisdagen blijkbaar drie opeenvolgende dagen zijn, is met S. Macharius wel S. Macharius-verheffing (9. Mei) bedoeld, dus 8, 9 en 10 Mei.

(54). — *de pictanciis seu sonderlinghe*.

vangt de portier in het Gasthuis dezelfde portie als de knecht, en in de kloosterkeuken een eetmaal, een kindbrood en een kleine stoop bier. Op Grooten Vastenavond⁽⁵⁵⁾ neemt hij van den schatmeester een kaars in ontvangst, en daarnaast een kindbrood en een kleine stoop bier. Wanneer de graaf of de gravin, de bisschop of de aartsbisschop in de abdij vertoeven en er een eetmaal gebruiken, dient de portier de deur van het riddershuis te hoeden; hij krijgt daarvoor een brood en dezelfde spijzen als diegenen die met voorzegde personen dineeren. Item moet de portier de roeden aanbrenge ten gebruike van de monniken in het kapittel, telkenmale men ze noodig heeft en de keldermeester ze verlangt; de portier moet ze aan den keldermeester afleveren en daarvoor ontvangt hij dien dag een eetmaal, een knapen- of kindbrood en een kleine stoop bier. Item krijgt de portier voor 12 d. zuivel⁽⁵⁶⁾ uit Meetkerke; daartoe moet hij aldaar, op kosten van den kelder, de renten gaan innen. De portier heeft elk jaar recht op 4 brooden en 2 hoenders⁽⁵⁷⁾ te Vlierzele, 4 brooden en 2 hoenders te St. Lievens-Houtem, 12 d. te Munkzwalm, 6 d. te Zingem, 6 d. te St. Martens-Latem, 12 d. te Wattrelos, 12 d. te Kanegem, 12 d. en een kaas te Monnikwerve, 6 d. en een kaas te Oostburg, 6 d. en een kaas te Vogeldijk, 6 d. en een kaas te Boterzande, 6 d. en een kaas te Wevelswale, 6 d. en een kaas te Kalfvliet, 6 d. en een kaas te Ossensisse, 12 d. te Boechout in Rien, 12 d. te Betekom, 4 brooden en 2 stukken vleesch in de nieuwe hoeve, 4 brooden en 2 stukken vleesch te Loochristi, 4 brooden en 2 stukken vleesch te Oostakker, 4 brooden en 2 hoenders te Papegem, 4 brooden en 2 hoenders te Gijzenzele, 4 brooden en 2 hoenders te Boksdale, 4 brooden bij den schout van St. Lievens Houtem. En de gezegde portier dient zijn ambt zorgvuldig te onderhouden en uit te oefenen, zooals ook zijn vader, grootvader, overgrootvader, betovergrootvader en al zijn voorzaten gewoon waren.

(Volgt een lijst van personen die den portier brood of vleesch verschuldigd zijn).

(55). — in *Grotevastelavond*

(56). — *de suvele*.

(57). — *hoenre*.

5. — Rechten en plichten van verschillende leden van het personeel van Sint-Baafs.

Rijksarchief Gent. S. Baafs, Suppl. a^o 1272-79.
Onuitgegeven.
S. d. (13^e eeuw).

Michiel van der Keuken houdt van de St. Baafsabdij een provende in leen, welke behoort bij de wasscherij van de monniken en die hem jaarlijks anderhalf mud rogge en 140 stoopen bier opbrengt. Wanneer de bekers van de monniken gewasschen worden, krijgt hij een **herebroet**⁽⁵⁸⁾ en een groote stoop bier. Hij ontvangt viermaal 120 turven, plus 9 sol. 7 d., voor het onderhoud van de stookplaats. Desgelijks 5 d. welke **scoepenninghe** genoemd worden. Op Grooten Vastenavond ontvangt hij een kaars die **scinkel** genoemd wordt, een **kintbroet** en een groote stoop bier, en op Witten Donderdag drie masteluinbrooden en drie vierdel mout. Dit alles maakt deel uit van deze provende.

Met deze provende gaat de volgende dienst samen: Michiel voorzgd moet de helft van het linnengoed van de monniken laten wasschen, zoowel dat uit de slaapzaal als dat uit de eetzaal.

Vervolgens houdt Michiel van de voorzegde abdij een andere provende in leen, welke genoemd wordt **kokeprovende**⁽⁵⁹⁾ en die hem jaarlijks anderhalf mud rogge opbrengt. Telkenmale hij de spijzen van de monniken laat toebereiden, ontvangt hij zijn portie van de visch. Indien één van de monniken of alle monniken samen pannekoeken opgediend krijgen, ontvangt hij drie eieren of drie haringen, en, wanneer zijn ambt vergt dat hij zelf de pannekoeken bakt, heeft hij recht op een heerenbrood en op drie haringen of drie eieren. Op S. Landoald en op de twee dagen wanneer Sint Macharius vereerd wordt, welke twee dagen **kermesdaghe** genoemd worden, ontvangt hij elken dag twee kindbrooden en twee stoopen bier. Op Grooten Vastenavond krijgt hij een kaars, een kindbrood, een stoop bier en 4 d. die **scoepenninghe** genoemd worden. Van alle in de keuken gaargemaakte visschen, met uitzondering evenwel van zalm, zeebaars en harder⁽⁶⁰⁾, ontvangt hij zijn deel, d. i. elke vijfde kop die van den visch afgesneden wordt. Hij ontvangt eveneens drie vierdel mout en een masteluinbrood.

(58). — Uit de tegenstelling *herebroet* — *kintbroet* blijkt duidelijk de beteekenis van beide in het Mnl Wdb. niet voorkomende woorden: *herebroet* « monnikenbrood », *kintbroet* « knechtenbrood ».

(59). — keukenprovende.

(60). — *zalme, zebarse et hardren.*

Met deze provende gaat de volgende dienst samen : Michiel voorzgd is gehouden in de keuken het derde deel van de spijzen van de monniken te laten bereiden. Daartoe moet hem evenwel al het noodige verschaft worden.

Vervolgens houdt hij van dezelfde abdiĳ een andere provende in leen, welke **naiprovende** genoemd wordt en die hem jaarlijks anderhalf mud rogge opbrengt, voor 3 sol. vlas van Kanegem, 3 vierdel mout en 5 d. **scoepenninghe**. Op Grooten Vastenavond ontvangt hij een kindbrood, een kleine stoop bier en een masteluinbrood.

Met deze provende gaat de volgende dienst samen : Michiel is gehouden het derde deel van de kleederen van de monniken te naaien of te laten naaien.

Vervolgens houdt hij van de gezegde abdiĳ een provende in leen, welke **scinkeprovende** genoemd wordt en die hem het heele jaar door om de twee dagen een maat wijn opbrengt. Op Grooten Vastenavond ontvangt hij een kaars, een kindbrood en een stoop bier, en op Witten Donderdag een masteluinbrood en 4 d. **scoepenninghe**.

Met deze provende gaat de volgende dienst samen : Michiel moet, samen met den kelder knecht, den wijn uit den kelder naar den refter brengen of laten brengen, en den keldermeester of diens knecht behulpzaam zijn bij het meten er van.

Vervolgens houdt hij van de voorzegde abdiĳ een andere provende in leen, die **lateprovende** genoemd wordt en die hem het heele jaar door elken dag een stoop bier, een kindbrood en een dubbelen schotel moes opbrengt. Item 5 sol. voor de stookkamer. Op Grooten Vastenavond 5 d., die schoenpenningen genoemd worden, een kaars, een kindbrood en een stoop bier, en op Witten Donderdag een masteluinbrood.

Bij deze provende hoort de volgende dienst : telkenmale een monnik een aderlating wenscht te ondergaan, moet hij den aderlater van het klooster bijhalen.

Eindelijk houdt Michiel van de abdiĳ een leen gelegen naast de schuur, groot omtrent $5 \frac{1}{4}$ bunder, bevattende zoowel akker als weideland, en dat geen tienden hoeft op te brengen. Desgelijks houdt hij in leen het huis dat hij bewoont, maar niet het huis waarin jonkvrouw Margareta van der Moere woont. Desgelijks houdt hij van de abdiĳ het huis in leen, waarin Siger bijgenoemd de Roode woont. Item het huis, waarin Gerard Ledenart woont. Item het huis, waarin Arnoud bijgenaamd Vinke woont.

Item houdt hij ter Straten van de abdij omtrent 8 bunder weiden akkerland in leen, waarvoor hij geen tienden hoeft te betalen. En voor dit leen ter Straten is Michiel gehouden den abt te paard te vergezellen, telkenmale het dezen belieft, maar op kosten van den abt. Indien het paard van Michiel in S. Baafshof beslagen wordt, moet hij zijn paard dan ook beslagen terugkrijgen. En mocht het paard in dienst van den abt den dood vinden of een letsel ondergaan, dan zal de abt Michiel schadeloos stellen.

Na manschap gedaan te hebben, heeft Michiel van de Keuken verklaard dat hij van de Sint Baafsabdij vijf leenen houdt: 1° hij is kok in de keuken; 2° hij moet de helft van het linnen van de monniken laten wasschen; 3° hij moet een derde van hun kleederen laten naaien; 4° hij is één van de twee wijschenkers; 5° hij moet voor het aderlaten van de monniken zorgen; daarenboven houdt hij in leen 5 bunder akkerland bij de schuur in 's Heiligs Kerstparochie, plus het erf waarop hij woont, het erf waarop Zeger de Roode woont, het erf waarop het huis van Aarnoud Vinke staat, het erf waarop het huis van Gerard Ledenart staat, en het land ter Straten in 's Heiligs Kerstparochie.

Jan de Kok verklaart dat' hij de spijzen van den abt en diens huis: van den prior, den keldermeester en alle medeaanzittende geestelijke mannen in Sint-Baafsabdij moet bereiden, waar zij ook mogen eten. Dagelijks moet hij in de keuken, volgens de aanwijzigingen van den keldermeester, de visschen van de monniken snijden; hij heeft daarbij recht op het vijfde deel van de koppen die van de visschen afgesneden worden, en op den afval. Van den zalm, den tonijn en het meerzwijn⁽⁶¹⁾ krijgt hij echter niet de koppen, wel de staarten. Hij verklaart eveneens dat hij alle speciale gerechten van den abt: de soep en de andere spijzen die niet voor de monniken bestemd zijn, moet bereiden, en dat alleen hij, niet de andere koks, recht heeft op de koppen van de voor den abt, den prior, den keldermeester en de andere geestelijken in Sint-Baafs bestemde visschen; van den zalm krijgt hij evenwel niet den kop, wel den staart. Van de soep, zoowel van erwtensoep als andere, krijgt hij iets meer dan een vollen schotel, omdat hij de kok van den abt is. Hij verklaart insgelijks dat hij jaarlijks van de Sint-Baafsabdij vier provenden koren van het hof van Wattrelos krijgt, één van het hof van Zingem, twee van het hof van Munkzwalm, twee van het hof van Sint Lievens-

(61). — *excepto salmone, tonibo. et mersuine. valle.*; de beteekenis van *valle* is ons niet bekend.

Houtem, twee van het hof van Vlierzele en één van het hof van Gijzenzele. Zij moeten hem gratis op den graanzolder van de abdij afgeleverd worden. Dagelijks heeft hij recht op een stoop bier en daarnaast, bij het bakken van drie pannekoeken, op een brood en een groote stoop bier. Item op Grooten Vastenavond een kaars ter lengte van één el, en een groote stoop bier. Op Witten Donderdag een brood, dat kindbrood heet, en een stoop bier. Item telken jare 4 d., die schoenpenningen genoemd worden. Item jaarlijks op S. Baafsdag 4 d. welke medepenningen heeten. Item op Kerstdag 6 d. voor hout, dat **sprinkelhout** heet. Item wanneer de monniken pannekoeken opgediend krijgen, heeft hij recht op 3 eieren. Item op S.-Baafsdag 2 brooden en 2 groote stoopen bier. Item op S. Macharius 2 brooden en 2 groote stoopen bier. Desgelijks op den daaropvolgenden dag. Item moet hij viermaal 's jaars den refter schoonmaken : met Paschen, met Pinksteren, met S.-Baafs en met Kerstdag; telkens ontvangt hij daarvoor een brood en een groote stoop bier, alsmede de koppen van den heilbot⁽⁶²⁾. Item op S. Landoald 2 brooden en 2 stooper bier. Wanneer slechts één kabeljauw in de keuken gebracht wordt, heeft hij alleen, zegt hij, met uitsluiting van de andere koks, recht op den kop. Op S. Macharius en op S. Landoald krijgt hij drie vijfden kaas, met uitsluiting van de andere koks. Item krijgt hij het vijfde deel van het zout, dat overblijft van de boter in de keuken.

Hierna volgt wat Boudin gezegd de Schermere in leen houdt van den abt van S.-Baafs te Gent. Boudin verklaart dat hij in de S.-Baafsabdij de vierde tarwebakker is. Item elke halster tarwe, die hem afgeleverd wordt, dient van de beste kwaliteit min 5 d. te zijn, en hoort gewand en . . .⁽⁶³⁾ op den graanzolder gebracht te worden. Uit elken halster moet hij dertig brooden bakken. Komt hij graan te kort, dan moet hij het op eigen kosten aanvullen, maar heeft hij er te veel, dan is het overschot voor hem. Van elk mud tarwe moet hij 13 lopin **gruus** afleveren aan hen die gezonden worden om het te halen; komt hij er te kort, dan moet hij het op eigen kosten aanvullen; heeft hij er te veel, dan is het overschot voor hem. Op de feestdagen, die twee dagen aaneen duren, moet de abdij aan Boudin 20 eieren leveren, om ze in het brood te verbakken. Op S. Macharius, S. Baafs en S. Lieven moet de abdij hem en zijn collega's telkens drie vierdel

(62). — *elibot*.

(63). — *uannum et alam*; de beteekenis van dit laatste woord is ons onbekend.

tarwe leveren. Uit elk vierdel moet hij 30 brooden bakken; komt hij er te kort, dan moet hij ze op eigen kosten aanvullen; heeft hij er te veel, dan is het overschot voor hem. Item moet de abdijs hem telken jare op S. Niklaas drie vierdel melkspijs leveren. Op Kerstdag ontvangt hij 4 d. voor schoenen. Op zondag Septuagesima krijgt hij een kindbrood, een stoop monnikenbier en een waskaars van een el. Op Witten Donderdag een kwart brood en een kleine stoop bier. Elken dag een stoop bier dat *scincbier*⁽⁶⁴⁾ genoemd wordt. Elke maand drie vierdel zeverzaad⁽⁶⁵⁾ zooals het in den tuin groeit.

Rijmraadsels.

Mijn eerste brengt u lafenis,
 Mijn tweede erg dikbuikig is;
 En die teveel van 't eerst gebruikt
 Wordt spoedig als 't geheel gebuikt.

Bier-ton.

Mijn eerste vindt gij in 't gevang,
 Mijn tweede staat allang in « gang ».
 Pas op voor 't derde, 't schroeit de wang,
 Gaat g'in 't geheel, al doet het pijn,
 Nog zult ge dan gelukkig zijn.

Va-ge-vuur.

Rijdt gij met 't eerste naar de markt,
 Ge sleept mijn tweed' als staartje mêe,
 Het is daarbij ook muzikaal
 Dat weten wij toch allemaal;
 Mijn derde loopt nog eens zoo hard
 Als bei die eerste alletwee.
 Waar 't derde is voorbijgegaan
 Daar treft ge mijn geheel nooit aan,
 Maar dikwijls vindt ge 't daar, gewis,
 — En meer op 't land dan in de stad —
 Waar 't eerst alleen voorbijgekomen is!
 Wat voor 'n dingen is mij dat?

Kar-re-spoor.

J. V.

(64). — dun bier.

(65). — *tres virtallias seuers.*

Oude Gentsche Maten en Gewichten.

Het oud stelsel van maten en gewichten was redelijk ingewikkeld, even als het toen bestaande muntstelsel. Een koopman van Gent, die waren wilde in- of uitvoeren, had meer dan één berekening te maken; want, de maten en gewichten die hij gebruikte, verschilden niet alleen van streek tot streek, maar ook van stad tot stad. Een Gentsch handelaar in granen bvb. wist dat een Gentsche mudde graan gelijk was aan 12 halsters, en dat diezelfde mudde graan te Kortrijk 18 halsters deed, te Meesen 20, te Hazebroek 17 $\frac{1}{2}$, te Armentières 15 en een meuken en $\frac{1}{3}$ van een meuken, enz.

Terloops zij hier enkele bijzonderheden gegeven, in verband met de maten en gewichten, over den graanstapel in onze stad, die de voornaamste stapel was van het Vlaamsche land.

Te Gent kon men op de twee Leien, de **Koorn-** en de **Graslei**, of « **Tusschen Bruggen** », zooals men de twee plaatsen noemde in de eerste helft der 16^e eeuw, vrij koopen en verkoopen, in het groot, alle soorten van granen en zaden, op alle uren en alle dagen van de week, behoudens het recht van den stapel van tarwe en rogge, en het Lepelrecht.

Wanneer een schip graan toekwam, namen de stapelheeren er een vierde af van den geheelen inhoud, die in het stapelhuis, op de Graslei, moest geborgen worden, ten profijte van de ingezetenen der Stad. Het graan bleef er 8 à 10 dagen liggen, en als de wekelijksche graanmarkt genoegzaam voorzien was van tarwe en rogge, en dat er geen vrees voor tekortkomen of dat er geen hongersnood in het verschiet was, werd het graan verkocht aan brouwers en bakkers. Alle andere granen en zaden, zooals haver, spelt, boonen, erwten, boekweit, enz. mocht men zonder eenigen last of taks koopen.

Ten aarde, dus op de wekelijksche markt, op de Koornmarkt gehouden, mocht niemand meer graan of zaad koopen dan hij voor zijn gebruik behoefde.

De kooplieden, vreemd aan de stad, moesten hun onverkocht graan laten staan, tot een uur na het sluiten van de markt, opdat eenieder zich zou kunnen overtuigen van de degelijkheid zijner waar en deze slechts verkoopen tegen de prijs dat hij het had ingekocht. (Anno 1724).

Het graan der inlandsche kooplieden dat onverkocht bleef,

werd tot den volgenden marktdag in zoogenaamde **aard-** of **strelhuizen**, ook wel **graanzolders** geheeten, in bewaring gelegd.

In de 16^e eeuw waren er niet minder dan 224 dergelijke graanzolders, waarvan alleen 31 op de Koornmarkt. Dit geeft een denkbeeld van de belangrijkheid en de gewichtigheid van den Gentschen graanhandel. In 1748 waren nog 4 zolders op de Koornmarkt: **de cleppe**, **tscaec**, **den sack** en **den Leeuw**.

Een bediende van de Stad, den **lepelaar** genoemde ging van de vroegste tijden, op alle graanmarkten, uit iederen te koop gestelden zak een volle lepel graan of zaad scheppen, ten bate van het Rijke Gasthuis; dit was het **lepelrecht**.

De eerste partij graan van een nieuwen oogst, ter Koornmarkt gebracht, werd in de 17^e eeuw bekroond en de pachter, op wiens land het graan gewassen was, kreeg van de Gemeente eenen pattacon (5.50 fr.) drinkgeld.

Onze handelaars moesten ook rekening houden met de verscheidene soorten van munten.

Men had vooreerst de **vaste munten**: korten, mijten, deuskens, zesken of negenmannekens, oortjes of twalvaarts, al koperen munten van een en twee centiemen. Dan de **veranderlijke** munten zooals: realen, engelschen, dukaten, kronen, enz. die gedurig van waarde verminderden, naar den wil van den vorst en van de bankiers.

Ten slotte de **geïmagineerde** munten, gelijk ponden vlaamsch of grooten, ponden parisis, ponden tournooisch, guldens: keizersgulden, brabantse gulden en koopmans gulden, schilden, enz. die enkel voor den groothandel gebruikt werden.

Der Coopliden Handtboeck (1545) door den Gentschen landmeter Pieter De Buck gemaakt, handelt over de maten en gewichten van dien tijd, zonder dat wij er ons den inhoud van kunnen voorstellen.

Het boekje « **Tafelen van Conversie ofte reductie der oude maeten en gewigten** », opgesteld door **Jean Aubert**, hoofdgenieur van Bruggen en wegen en uitgegeven in 1802 door een speciale Commissie van het Departement der Schelde, waarin de oude maten met de Republiekeinsche maten in overeenstemming worden gebracht, zal ons daarover inlichten.

Bij de maten en gewichten, die wij in Gentsche documenten hebben gevonden en die in beide hooger vermelde werkjes niet

voorkomen, hebben wij de bronnen aangeduid, die men zal vinden in het Stadsarchief en in de bibliotheek der Universiteit.

Lod. Lievevrouw Coopman.

I. — INHOUDSMATEN.

A. — VOOR DROGE WAREN.

Achteling. — Graanmaat. Zie **Mudde**.

Ancaert. — Zie **Franckaert**.

Beerieleggersmate. — Maat gebruikt door de beerieleggers of handelaars in granen⁽¹⁾. Volgens **Karel Schiller** en **Aug. Lübbers** *Mittelniederdeutsches Wörterbuch*, is het woord **beerie** van Germaanschen oorsprong en beteekent : **graan, zaad**. De graanhandelaars alhier legden hun niet verkocht graan, ter bewaring, op daartoe bestemde graanzolders, spijkers of aard-huizen tot den volgenden marktdag. De maat tarwe was gelijk aan 2.572 decaliters en de maat haver = 3.648 decaliters.

Bodemmate. — Een hoeveelheid graan uitgestort op de oppervlakte van eenige planken op den bodem of vloer van een graanzolder, waar de beerieleggers hun graan bewaarden.

Coppijn. — Verkleinwoord van het mnl. *Cop* = pint.

De heer van Derupt, als leenhouder van Afsné, eischte van zijne laten onder andere :

vier halsteren en half achtelijck, zeven mudden evene ende eene copijn gerste.

Landboeken van S. Pieters Abdij.

Franckaert. — Graanmaat. Door **De Bo** vermeld als eigen aan Ieper. We vinden ze nochtans vermeld in een Gentschen akt van 1402.

Item, behoort tot desen leene (nl. Desselghem) 26 haalster dry franckaert (of ancaert) onderschotene evene (haver).

Charterboekje, 119.

Halster. — 1° Graanmaat. Wordt voor de eerste maal vermeld in 1334.

4 mudden corens, elc halster 6 esterlingen. (12 halsters = 1 mudde).

Stadsrekeningen.

(1545) : een corenhalster = 24 stoopen Gentsche maat.

(1545) : een evenenhalster = 35 stoopen Gentsche maat.

Cooplieden-Handtboeck.

(1802) : een halster haver = 7.612 decaliters.

(1802) : een hulstet tarwe = 5.365 decaliters.

(1) Sprekende over de granen bepaalt het *Cooplieden-Handtboeck* (1545) zich tot de *tarwe* en de *haver*. Van al de andere graansoorten : gerst, rogge, spelt, boekweit, boonen, erwten, enz., rept het geen woord, evenmin de *Tafelen van Conversie* (1802).

2 halsters = 1 zak. Zie **Mudde**.

2° kalkmaat.

(1321) 10 alster calx.

Stadsrekeningen.

Havermate. — Gezegd, merkt-maete = 3.806 décaliters.

Gezegd, aerd-maete = 3.677 decaliters.

Havot. — Graanmaat. Deze maat wordt dikwijls vermeld in Gentsche documenten, maar behoort eigenlijk tot de West-Vlaamsche maten. Bij De Bo is ze gelijk aan 4 pinten, omtrent 21 liters. Te Belle maken 4 maten een rasiere. Te Ieper doen 5 maten eenen Gentschen zak. 4 havotten te Kortrijk doen te Gent 11 halsters en 1 meuken, enz.

(1402) Item behoert tot desen voerseyden leene (nl. Desselgem) acht en veertich halster, zes pinten en een alf havot ruwer even.

Charterboekje, 119.

Hoet. — Graanmaat.

(1322) : een hoet evenen.

Stadsrekeningen.

(1545) : een hoet gerste.

Coopliden-Handtboek.

Thoet havere bedraecht te Ghendt twee halsters en half en 't vierde van een meuken.
Coopliden-Handtboek.

Kindeke. — Nederl. k i n n e k e.

1° Vaatje, tonneke :

(1545) de boter vercoopt men ooc bij halve vaten ende vierendeel vaets ofte kindeke.
Coopliden-Handtboek.

(1569) een kindeken haring.

Crimineele processtukken.

2° Een stuk broodsuiker in den vorm van een afgeronden kegel :

(1781) de welke manspersoon vroegde vier wittebrooden van vier stuijvers benevens een kindeken brootsuijcker.

Crim. processtukken.

Kiste. — Voertuig in den vorm van een bak, die als maat diende voor het vervoer van steen, zavel, enz. Van daar : **steenkiste**, **zavelkiste**, enz. In een voorgebod van 1400 stelden schepenen de afmetingen van de kiste vast.

So eist dat scepenen omme ghemeene nutscip ende proffijt van den goeden lieden ghemeenlic vander stede van Ghent hebben gheordinert ende ordineren dat de kisten daer inne men voertan cleem voeren sal, sullen sijn lanc hoeghe ende wijt ghelijc dat hier naer volgt. Dats te wetene dat de vorseide kisten sullen lanc wesen tijlgevoet ende twaelf dumen hoeghe ende in den bodem viertien dumen wijt ende boven achttien wijt; elf dumen gerekend over eenen tijlgevoet ende allen de vorseide maten sal men meten ten binnensten cante van de vorseiden kisten ende de vorseide kiste sal wesen vooren en achter even groet ende die sullen de cleem voeren ende leveren wel ende lovelic gheladen ende gevullet met cleeme telx meinschen huus.....

Jaarregister 1400 f° 68° (2).

Kruis. — Beteekent een **tiental**.

(2) Tekst, vriendelijk en welwillend bezorgd door Mr J. Boes, stedelijk adjunçt archivaris.

1° Wijnmaat : een kruis wijn.

2° Kalkmaat :

Twee kruisen kalk is de vracht voor twee paarden in den aarden weg.

Werkdadige Landbouw-konst. (1823).

Een waeleschip kon laeden tot 200 a 230 cruijssen; de Gentsche schepen 100 tot 120.
Stadswerken (metselwerk).

Lachmate. — Maat voor houillekolen = 2.632 decaliters. Een andere maat voor den verkoop van houillekolen door de stedelijke kolenhandelaars was gelijk aan 2.592 deciliter, terwijl de maat voor de kolen genomen aan de kaai of in de haven, gelijk was aan 2.893 decaliters.

Last. — Het geheel van goederen waarmede een schip of ander voertuig bevracht is; het eigenlijke gewicht dat het kan voeren; zeker gewicht.

1° Graanmaat.

(1545) 4 mudden 8 halsters cooren.

2° Haringmaat :

12 tonnen haringhbrant ende thien duysent droogen haringh (of twintic stroin, elc stroit van vijf C. haringhen) die maken overal een last.

Cooplieden-Handtboeck.

Daer is ooc ghesturten haring (dat is haring zoo dien wt der zee comt) ende dien reket men 15 tonnen voor een last.

Idem.

(1770) : een last haringen = 14400 haringen.

Gazette van Gent.

3° Turfmaat :

(1335) 1 last ende 3000 braenturven.

Stadsrekeningen.

4° Aschmaat :

Assche, peck en ander tonnengoed = 11 tonnen een last.

5° Gewicht :

Het vierde part of quart van een last ghewichte van schipvracht hielt 4400 pond.
Politie-boeck 2. 31 v°.

Mudde. — Een der drie oudste inhoudsmaten in de stadsrekeningen vermeld.

(1234) 75 mudden multercoorens.

1° Graanmaat :

Een mudde (cooren, haver) = 12 halsters of 6 zakken = 91, 342 decaliters.

De mudde wordt onderverdeeld in :

1 zak = 2 halsters.

1 halster = 3 viertalen.

1 viertal = 2 meukens.

1 meuken = 2 achtelingen.

1 achteling = 4 pinten.

Een mudde coorens **watermate** = 27 halsters.
 1 mudde tarwe (van 24 maten) = 6.438 hectoliters.
 1 mudde haver = 9.134 hectoliters.
 Als aerd-maete = 2.592 decaliters.

2° Kalkmaat :

(1221) 106 mudden calx.

3° Fruitmaat. In 1506 verkocht men het fruit op de Koornmarkt bij mudden tegen 8 grooten.

Oud spreekwoord :

Niemant te betrouwen, ghy en hadt met hem gheten een meuke sauts.

Devant que de cognoistre un umy, menge un muy de sel avec lui.

Goedthals. Proverbiën 20.

Nota : **meuke** (boisseau) staat hier voor **mudde** (muy).

Meuken. — Fr. **boisseau**. Ook **Schepel**.

1° Graanmaat, gebruikt voor den verkoop in het klein van erwten, boonen, ajuin, enz. = 0,643 decaliter.

(1661) XIII meukens is eenen Sac.

Politie-boeck 3, 28°.

2° Het voorwerp waarmede men meet.

3° Kalkmaat.

(1769) 3 meukens Calck.

Crim. processtukken.

4° 2 achtelingen, zie **Mudde**.

5° Vlasmaat.

Het vierkant (van vlas) in het Vlaemsch meuken, bestaet uyt 26 roeden (vlas) die gemeenlijk 72 steenen geroot vlas voortbrengen.

Alm. van Milanen. (Aenwijzing om vlas te rooten).

Potje. — Maat van aardbeziën. De inhoud er van werd vastgesteld in 1557 :

Nopende de grootte vanden potkins vanden erbeziën es van heere ende wet weghe gheordonneert ende ghestatueert, dat van nu voorts an de potkins vanden zelve erbeziën zullen moeten houden eene halfve pinte. (3).

Register C. C., fo 365 v°.

Quarteroen. — Het vierde deel van een bepaalde hoeveelheid, maat of gewicht.

(1321), 25 ordunen (een quarteroen).

(1323), 5 quarteroen steenen.

Stadsrekeningen.

Rasiere. — 1° Graanmaat :

1 ras. coorens = 3 halsters, 1 meuken.

1 ras. haver = 2 halsters, 1 meuken en 1/4 van een meuken.

Cooplieden-Handtboeck.

2° Kolenmaat :

(1765) een schip geladen met drij hondert zes en tachtig rasiere kolen.

Crim. processtukken.

(3) — Tekst medegedeeld door den Heer J. Boes.

Schepel. — Fr. : **boisseau** = meuken.

Korenmaat :

(1741) 3 schepels is eenen zak.

Nieuw. Gent. Alm. (Lof. v. d. landbouw).

(1802) 1 zak graan = 1,073 hectol. of 10 schepels.

Tafelen van Conversie.

's **Gravenmaten.** — Maten van **hoeten** en **vaten**, dienende tot de spijkers, waren genaamd « 's Gravenmaete ». De ontvangers van de spijkers en renten vermochten geen andere maten gebruiken.

Placcaet-boeck II bl. 266, art. V. (1602).

Spent. — **Graanmaat - Spint :**

(1284) ende (is schuldig) in Sente Matheusdaghe elc bunre een spent en half evenen.
Charterboekje, 81.

Stroo. — Een bepaalde hoeveelheid, een bepaald getal; een band van stroo waarmede sommige handelswaren worden verpakt; bestaat nog in **stroovijl**.

(1545) = C. haringen. Zie last 2°.

(1565) een stroo was.

Crim. processtukken.

Viertale. — **Het 1/4 van een hoet :**

(1289) een viertale wgs.

Charterboekje, 81.

(1545) = 2 meukens.

Cooplieden Handtboeck.

Vittinge. — **Graanmaat :**

54 mudden coorens die men rekende een volle vracht, om halve Pleyten, Seyen, Dornequins ofte zulke schepen; met dewelke voorseyde vracht, de schippers van Ghendt naer Antwerpen ofte Mechelen moeten varen als sy van den Coopman daer toe verzocht worden.

Cooplieden-Handtboeck 13.

Zak. — 1° **Graanmaat :**

1 zak haver = 1.522 hectoliters.

1 zak tarwe (4 maten) = 1.073 hectoliters.

1 zak tarwe (aerd-maete) = 2.592 decalimeters.

Cooplieden-Handtboeck.

2° **Kalkmaat :**

(1325) 1 zac calx.

Stadsrekeningen.

3° **Boschkolenmaat :**

7.896 decalimeters.

Cooplieden-Handtboeck.

B. — VOOR NATTE WAREN.

Ame — hame — aime — haime.

Vochtmaat, bijzonderlijk voor wijn.

(1321). 1 bruscende lagele wijns dat hild 9 hamen, 2 vierendeelen min.

Stadsrekeningen.

(1715). een aem wijn.

Crim. processtukken.

De amen werden in de stadsrekeningen op de volgende wijze aangeduid :

4	amen	en	5	vierendeelen.	
4	»		6	»	
4 1/2	»		6	» min.	
4 1/2	»		5	» »	
4 1/2	»		2	» »	
4 1/2	»		1	»	
5	»		4	» min.	
5	»				
5 1/2	»		4	»	
6 1/2	»		2	»	
8 1/2	»				
9	»		2	» min.	
9	»				
10	»		6	»	
10	»		9	»	

(1802) 1 hame = 1.334 hectoliters = 60 stoop.

Tafelen van Conversie.

Gelte — soms **Velte**.

Wijn- en biermaat = 4 pinten of een stoop.

(1883) 20 stukskens van 5 velten wijn d'Alicante.

Gazette van Gent. 10 Jan.

XLVIII gelten = 1 hame.

Hame. — Zie **Ame**.

Juuste. — (met Fransche j). Geijkte maat voor een pint, stoop, enz. waaruit de herbergiers of taverniers verplicht waren te schenken. Beteekent de juiste maat.

(1337) Dat alle manieren van taverniers hare juusten ende hare maten draghen ten teninpoghieters omme te doen ijkene.

Voorgeboden 12.

(1373). Ute groeten ghebreken die men bevonden heeft in de maten die men daghelix usert ende gheusert heeft van winen, mede, bier, olyen ende andere natheden die men binner der stede vercoept ende vercocht heeft, so es een gherechte en juuste mate gheordonert ende vermaect binnen der stede, naer de houdentiden ghehadt heeft, dats te wetene van stoepen, vierendeelen, derdendeelen, pinten en alf pinten ende die maten zijn vernieuwet naer de oude also sij sculdech zijn te wesene.

Cooplieden-Handtboek.

Kanne. — Een kanne rekt men twee stoepen. Eene stoop is twee vierendeelen of potten. Eene pot is twee pinten, een pinte is twee alf pinten.

(1545) Dheeft van dalf pinte is een alf pint en alf, ende daer is er noch een heelt die men noemt het minste maetgen.

Cooplieden Handtboeck 64.

Kapperke. — Het vierde deel van een liter of een halve pint = 0.288 liter. **Een kapperke bier.**

Syn. Tsoorke.

Vroeger ook een half glazeke jenever of anderen sterken drank.

Lagele. — Ton, vat.

(1314), eenen lagel wijn.

(1330), een nieuwen Rijnschen lagele de hilt 6 hamen colsche.

Stadsrekeningen.

Maatje. — Vochtmaat :

een enkel maatje = 0.0721 liter.

een half maatje = 0.0360 liter.

een dobbel maatje = 0.1442. liter.

Okshoofd. — Vochtmaat, bijzonderlijk voor wijn en jenever.

Voor wijn = 232 liters.

Voor jenever = 225 liters.

Was vroeger de benaming van een groot vat Rijnschen wijn.

Oks of Ochs is het Duitsch van **Os** en aan die vaten gaf men den naam van **Ochshaupt** = okshoofd.

(1611) een quarteel ofte ophoofd wijns.

Second Cartulaire, 249.

(1853) 50 okshoofden schiedam.

Dobb. Almanak v. Milanen (Juli).

Pijpe. — Anderhalf okshoofd.

(1344) van ere pipe roede wijns.

Stadsrekeningen.

(1545) den **Bastaert** ende **Anjou**: de twee pipen maken een vat; elke pipe 3 hamen en VIII of 10 stoepen Gentsch, min of meer naer fust.

Cooplieden-Handtboeck.

1 pijpe = 11 sisters (1700).

Pot. — Vochtmaat inhoudende 1 kan 1 maatje 5 vingerhoeden of 1.1532 liter.

Roede. — Te Brugge verkocht men den Rijnschen wijn « bij der roeden ».

Een Vlaemsche roede is 44 sesters, en een sester 16 stooopen Brugsche mate,
Cooplieden-Handtboeck.

Rondeel. — Wijnvat = 2 vaten (1700).

Schreve.

(1545) een schreve = 2 stoop en half. Cooplieden Handtboeck 8.
(1681) geconsigneert an Joannes Pacquet tot Meenen par schipper 7/4 wijn met 10
schreven meer. Crim. processtukken.

Sester. — Zie Roede en Schreve.

Sister. — 1° Oliemaat. = 4.613 decaliter.

2° Wijnmaat : (1735) = 20 stooopen; in 1700 = 16 stoop.

3° Graanmaat :

(1337) Wij ghebieden dat niemene en cope up den aert smaendaghes meer dan een
zuster, maer een backere mach coepen 4 halsters. Voorgeboden. 7.

Fr. De Potter, in zijn Dagboek van Van Campene, bl. 40
schrijft sijster.

Snelle. — Pint.

(1688) een pinte oft snelle daerin wijn ofte bier scheen te wesen.
Crim. processtukken.

Stoop. — Inhoud 2.306 liters.

(1230) eene maeltijt met eender stoepe wijn elcs daeghs.

(1333) 60 stooopen leekins. (in een bierton met een leeuwenklaww geteekend).
Charterboekje. 33.
Stadsrekeningen.

Stuk. — 1° Groot wijnvat.

(1545) ende so wat wyne men vercoop by den sticke, fuuste ofte boot, so levert
men de stix vol sonder meer condizien.

Cooplieden-Handtboeck.

2° Beermaat, van een inhoud van 240 à 360 potten.

Toelast. — Bier- en wijnvat.

(1325) 1 toelaste Rijns wijns die hild 4 1/2 hamen.

Stadsrekeningen.

De vorming van het woord is niet duidelijk (Mid. Ned. Wb.).

Tsoorke. — Zie Kapperke.

(1798) eenen frisschen jorne rijnschen wine.

Protocole Jacobs, I. 12°

(1770) vier jorens wijn.

Crim. processtukken.

(1715) twee joorkens wijn.

Crim. processtukken.

Een tsoorke bier koste over een vijftigtal jaren vijf centimes.

Vat. — Ieder vatwerk waarin iets kan gedaan of bewaard worden.

(1325), 14 idele vaten.

(1545), te Antwerpen vercoopt men den wijn bij den vate, twelcke men rekt 6
hamen. Coopl. Handtboeck.

(1677), een vat wesende vier quarteele.

Voorgeboden.

Een vat = 2 pijpen. (1700).

Velte. — Zie Gelte.

Voeder. — Een groot wijnvat. Fr. **foudre.**

(1545) den Rijschen wijn wort vercocht bij voeder welke bandt zes hamen Ghentsch, ende het vat ofte voeder cuelsche mate is meerder dat 't vat ofte voeder Antwerps ofte Gents, wel 8 Antwerpsche gelten ofte bijna 10 Ghentsche stooopen.

Cooplieden-Handtboek.

1 voeder = 6 hamen.

1 hame = 24 schreven.

1 schreve = 2 1/2 stooopen, dus 60 stoop een hame.

Cooplieden-Handtboek.

Zuster. — Zie **Sister.**

C. — DROGE EN NATTE WAREN.

Bak. — 1° Aschmaat = 2.572 decaliters.

2° Vochtmaat, gebruikte men vroeger in plaats van **tonnen** voor het weghalen van den beer; die bakken stonden op langwerpige wagens daartoe bestemd. De beer werd verkocht aan 6 frank den bak.

(1823) den dikken beer voert men op het land met bakken.

Werkdadige Landbouw-konst. 59.

Boot. — 1° Vat of fust, waarin zuidelijken wijn vervoerd werd.

Inhoud; 425 à 500 liters.

(1499) vaten, pijpen en booten of tonnen.

De Potter : Geschiedenis van Gent. VI. 505.

(1545) de romeneyen fuysten werden booten ghenoomt.

Cooplieden Handtboek.

(1732) eenen heydelen olie van olyfboot met vier heyseren banden.

Stedelijke werken (Kazernen).

2° Inhoudsmaat voor granen, omstreeks 1/2 hectoliter.

3° Mand om kalk en steenkolen te meten.

4° Inhoudsmaat.

Corinthebooten wegende zes à zeven honderd pont.

Reglement der Stukwerkers.

Pinte. — 1° Voor natte waren = 0.577 liter.

Een pinte bier; een pint azijn.

2° Voor droge waren.

Een pint erwten, boonen, aardbeziën, enz.

Kuip. — 1° Inhoudsmaat voor natte waren :

Een kuipe water.

2° Inhoudsmaat voor droge waren;

(1823) 40 kuipen hollandsche assche maken de vracht van een wagen met twee paarden in een aarden weg.

Werkdadige Landbouw-konst.

(1708) de boterkuipen mochten niet meer wegen dan 4 ponden en 6 ponden Gentsche met den pekkel.

Placcaet-bouck II. 785.

Meutje. — Verbastering van **Mutsje**, het 1/16 deel van een pint.

1° voor natte waren :

een meutse tjenuiver.

(1712) een muddeken of maetken olijf-olie.

Troost der aermen, 27.

2° voor droge waren :

(1900) een mutteken plane. (Tragopogon pratensis of gele morgenster).

Nieuwe Troost, 11.

Seier. — De oude catalogus van het Museum van Oudheden beschrijft drie bronzen maten van de 14^e eeuw. Zij hebben twee handvaten en zijn uitwendig voorzien van rondlopende banden, waarop fantastische dieren, leeuwen, arenden en draken zijn afgebeeld. De grootste maat heeft eenen diameter van 0.476 en een hoogte van 0.23 cm. Tusschen de banden leest men : **Maria, mester Gilis van St. Pieters made de mi anno Dni MCCL XXXI. PMO** (waarschijnlijk primo, herhaling van het cijfer 1 in 1281). De tweede maat heeft een diameter van 0.37 cm. en een hoogte van 0.18 cm. en draagt voor opschrift **mester Gilis van St. Pieters, Maria es mienna**; tusschen de banden afbeeldingen van dieren, leliën en stads-poorten.

De derde maat heeft een diameter van 0.28 cm. en een hoogte van 0.16 cm., voor opschrift : **dese seiers dede ghieten broeder hughe van hasnede. Marin.**

De vierde maat, die wij niet hebben kunnen zien, daar die nog in het voor het publiek gesloten Museum staat, heeft volgens de verklaring van den bewaarder, den H. J. Boes, een grooteren diameter dan de derde maat, maar is minder hoog. Deze maten waren ijkmaten.

Het woord **seiger** of **seyer** beteekent in het middelnederlandsch **ijker**.

Men vindt het woord **seier** nog bij Schuermans, **Algemeen Vlaamsch Idioticon** : de maten en gewichten **zeigen** of **zijgen**. In Leuven kent men ook nog het woord **zeiger** of **zijger** = **ijker**.

De oorsprong der benaming is niet duidelijk.

Ton. — 1° Inhoudsmaat voor bier, wijn, jenever, enz. = 1.476 hectoliter of 64 stoopen.

2° id. voor droge waren :

(1545) een harijnctonne = 2 Gentsche halsters.

(1789) 1 tonne calck.

(1802) 1 ton appels = 9.917 decaliters.

1 ton noten en kastanjen = 7.336 »

1 ton ajuin = 5.305 »

1 ton turf = 6.548 »

Cooplieden Handtboeck.
Stedelijke werken. (metswerk).

Tafelen van Conversie.

II. — LANDMATEN.

Are. — 6 roeden of 144 vierkante meters.

Bunder. — Fr. : **bonnier.**

- (1334) 2 bunneren merschen. Stadsrekeningen.
(1545) nieuwe mate = 900 vierk. roeden.
(1545) oude mate = 800 vierk. roeden, hetzij 3 gemeten of 4 dagwand.
(1814) Gentsche landmaat = 133 aren 680 centiareen.
(1802) nieuwe bunder = 1.377 hectaren.
(1802) oude bunder = 1.188 hectaren. Tafelen van Conversie.

Dagwand. — Fr. : **journal.** Zooveel land als ossen op eenen dag kunnen akkeren of zoo groot als op één dag kan beploegd worden. = $1/4$ van een bunder.

- (1431) een stic lands, een dachtwant ende XVIII roeden groot. Groenen Briel. 188.
(1545) een nieuw dagwand = 225 roeden.
(1545) een oud dagwand = 200 roeden. Cooplieden Handtboek.
(1802) een nieuw dagwand of morgen = 0.3342 hectaren.
(1802) een oud dagwand of morgen = 0.2970 hectaren.

Tafelen van Conversie.

Gemet. — Fr. **arpent.** $1/2$ morgen of het $1/3$ van een bunder = 300 roeden.

- (1823) 44 roeden, 79 ellen, of 44 perchen = 79 meter. Werkdadige Landbouw-konst.
(1802) nieuw gemet = 0.446 hectaren.
(1802) oud gemet = 0.396 hectaren.

Tafelen van Conversie.

Honderdland. — = 60 Gentsche roeden, hetzij 8 aren 91 centiareen; het $1/5$ deel van een Gentsch gemet.

Koegras. — Een half dagwand weiland (Stallaert). Komt voor in de rekeningen der Heirnisse.

Maandagland. — Eigenlijk **mendachland**, zooveel als op één dag kan beploegd worden.

- (1252) van den maendachlande en van den wedelande (weilanden) dat es scoutet en recht 1 denier in Wittendondersdage van den bunre.

Charterboekje. 8.

Morgenland. — = $266 \frac{1}{2}$ roeden = 39 aren, 6130 centiareen.

Roede. — Deze verschilt van 10 tot 21 voeten volgens de streek in Vlaanderen.

- (1562) = 14 voeten. Nieuw Tractaet. 91.
(1802) = 3, 854 meter.
De vierkante roede = 0.1485 centiareen.

Schepel. — Een stuk land van zulke grootte dat met een schepel zaads kan bezaaid worden.

Zie ook op : **Inhoudsmaten** (A.).

Schrede. — Landmetersmaat = $2 \frac{1}{2}$ voeten.

Stap. — Landmetersmaat = 2 voeten.

Stok. — of roede = 14 voeten.

Vierkante stok. Zie **Roede**.

Teerlingvoet. — Volksnaam voor vierkante landvoet.

Voet. — = 10 duimen, verdeeld in 10 liniën.

De landvoet = 2.753 decimeter of palmen.

De vierkante voet = 7.5784 vierk. decimeters.

De kube voet = 26.402 kubieke decimeters.

Zwad. — Regel of strook afgemaaid gras die de maaier met de zeis afmaait. Meervoud : **zwaan**.

III. — LENGTEMATEN.

Duim. — De bouw- of timmermansduim = 2.707 cm.

De vierkante duim = 7.3278 vierk. centimeters.

De kubieke duim = 19.836 kub. cm. of vingers.

Zie ook **Voet**.

Elle. — (Zonder aanduiding van lengte).

(1322) 9 ellen ende 3 vierendeelen lakens.

(1324) 60 ellen frangen (franjen).

Stadsrekeningen.

In 1545 bestonden twee ellen : de **corte** en de **langhe**, deze diende om lijnwaad te meten, de andere voor alle goederen die bij de el verkocht werden.

De corte elle is langh 26 duymen $\frac{1}{6}$ deel van een duyme min, van zulcken duymen als waermede dat den hautvoet in ellef deylen is ghedeylt. De langhe elle is langh 27 vanden voorseyden duymen, van welcken ellen, duymen, ende voet van Gherdt met de juyste grootte, ofte lindhde vindt hanghende met meer andere yseren maten, nevens de cave ofte schauwe op de zale van den Schepenuus der voorseyder stede.

De el was onderverdeeld in :

twee alf ellen.

De alf elle in ii quaerts oft vierendeelen.

Een vierendeel is twee alf vierendeelen.

Een alf vierendeel is twee taillen.

Een taille is de minste mate die men op de elle vercoopt ofte meten magh.

(1808) de merceniers elle = 0.700 cm.

Comptoir almanak.

(1804) de gebleekte of witte lijnwaad elle = 0.720 cm.

Comptoir almanak.

(1804) de ruwe lijnwaad elle = 0.770 cm.

Comptoir almanak.

(1802) de mercenierselle = 0.698 cm.

Tafelen van Conversie.

(1802) de ruwe elle = 0.765 cm.

Tafelen van Conversie.

(1802) de witte lijnwaadelle = 0.728 cm.

Tafelen van Conversie.

Vroeger had men nog de lange en de korte el :

lange elle = 27 duymen.

corte elle = 26 duymen, een zesde deel van eenen duym min.

Coopliden Handtboeck 63 (1545).

Vijf ellen waren gelijk aan de lengte eener tafel, waarop het lijnwaad gemeten werd.

(1562) hebbende ghevonden onder sijn ghebleeckte lijnwaeten een stuck dat te cort was vijf ellen ofte den trock van eene tafelmate. Politie-boeck. 3. 90.

Oud spreekwoord. (1506). Men moet geene lieden met ellen meten. En petit ventre gros coeur. En petite teste gist grand sens, par contraire grande ville, rien dedans.

Goethals-Proverbien, 30.

Linie. — Onderdeel van den timmerduim = 2.707 mm.

Onderdeel van den landvoet = 2.461 mm., ook **streep** genaamd.

De vierkante linie = 6.0561 vierk. mm.

De kubieke linie = 14.903 kub. mm.

Meettafel. — De tafel waarmede vroeger het linnen en laken gemeten werd, had een lengte van zeven ellen.

Zie hierboven onder : **Elle**, in fine.

Mijle. — Zonder aanduiding van lengte.

(1328) Janne Calwaerd, die voer uyten selven dagh tallen cloostren omtrent Ghent up 5 milen, omme wagene en parde te huren ter selscuttersbouf.

Stadsrekeningen.

In 1545 was de mijl = 1000 roeden, de roede gerekend aan 20 voeten.

In 1613 was ze = 1400 roeden, de roede aan 14 voeten gerekend.

(1397) De myle hout inne iiii dusement cubitus.

Memorieboek. 130.

Oud spreekwoord : De lange mijlen hebben twee lievers gemaect. Aux amans et venans le chemin est court et le temps.

Goedthals, Proverbien. 71.

Palm. — Onderdeel van den voet = 1 decimeter.

Streep. — Zie **Linie**.

Talie. — Onderdeel van de el.

Van de ruwe elle = 2.39 centimeters.

Van de witte lijnwaadelle = 2.28 centimeters.

Van de mercenierselle = 2.18 centimeters.

Tijlgevoet. — = 11 duimen, gelijk den houtvoet. (Zie **Voet**).

Zie **Kiste** (Inhoudsmaten voor droge waren).

Vinger. — = 1 centimeter.

Voet. —

(1321) 336 voeten ordunen (arduinsteen).

(1335) 110 voeten grasteenen.

Stadsrekeningen.

In 1545 bestonden de hout- of timmervoet en de landvoet.
(Zie op de **landmaten**).

De houtvoet = 11 duimen = 2.978 decimeters.

3 voeten, 3 duimen, 10 liniën = 1 meter.

In 1676 gebruikte men hier ook den voet van Frankrijk =
12 duimen, verdeeld in 12 liniën.

De vierk. timmervoet = 8.8666 vierkante decimeters.

IV. — ONEIGENLIJKE MATEN.

Bundel. — Uit de Stadsrekeningen en andere Gentsche documenten :

- (1322) 3 bondicke latten.
- (1325) 2 bondic latten.
- (1368) 1 bondinc faloerden.
- (1376) 52 bondeken franclimen (perkamant).
- (1473) 2 bondinghen latten.
- (1581) 3 buendieghen latten.
- (1693) 1 bondelke bloemen.
- (1738) 1/2 bundere latten.
- (1712) 1 buijndinck latten.
- (1839) 10.000 bonden rogge.

Bunning. — In ons dialect **bunnijnk** en **binnijnk**.

Wordt meest gezegd van saamgebonden hooi, stroo, gras en klaver :

- (1566) 1 bundijnck stroot.
- (1661) 1 bonnijnck.
- (1712) 100 bondijnghen most.
- (1721) 1 bundinck stroy
- (1723) 1 bunninck latten.
- (1726) 14 buninghen strooy.
- (1731) 1 bunnijnck hoy.
- (1735) 44 bundingen stroy.
- (1735) 1 bunninck latten.

Chey. — Zie **Sei**.

Lieflast. — Vracht van een schip dat bekwaam was om de Lieve te bevaren.

Mandele. — Een aantal schooven (van 10 tot 15 volgens de streek) of bossen stroo. Syn. : **Stuik**.

Navee. — Schipsvracht, lading.

- (1322) 1/2 naveen wercsteen.
- (1334) 1/2 naveide ende 1 quartron orduncele. Stadsrekeningen.

Schip. — Vrachtboot.

- (1322) 1 scepe savel.
- (1328) 2 scepen nieuwen outs (hout). Stadsrekeningen.

Schoof. — Bundel van te zamen gebonden voorwerpen, bos van strooi, van korenaren.

- (1322) ende (is schuldig) van den braeccouteren 16 mandelscoeve. Charterboekje 54.

Sei. — Seischip. Naam van een vaartuig; platte schuit.

In 1530 wonnen de beerlegghers aen een chey coorens, X p. grooten.

Memorieboek 3. 82.

Stuik. — Zie Mandele.

(1736) Vertreckt u nu van hier gij Herft,
Dat gij vergaert hebt voor my derft,
Uw mandels en uw stuycken,
Al dat gy nu hebt opgedaen,
Sal ik met iever nu aengaen.

Nieuw. Gent. Alm. (v. d. Winter).

Stul. — Een klomp boter van zeker gewicht :

Een stul boter van 5, 6, 7 enz. kilos.

Tiene. — Fr. *tine*. Houten watervat.

(1378) vort boven de ordinanchen die gheordineert was naer den achtersten brand van tienen te bringhen. in hoesevaten en ghietvaten ende die ghedeelt waren onder de neeringhen der Stede ende daer habelst toe siin.

Voorgeboden, 150.

V. — GEWICHTEN.

Apothekers- of medicinaal gewicht :

Een medicinaal pond is 12 oncen = 0.275 kilogr.

Een kwart of vierendeel 3 oncen.

Een once (0.229 hectogr.) is 2 lood.

Een lood is een half once ofte vier dragmen.

Een dragma (0.287 decagr.) is een half sisein.

Een half sisein is 3 scrupelen.

Een scrupel (0.956 gr.) is 2 obolen.

Een obole is 3 siliquen.

Een silique is 4 greinen.

Een grein (0.478 decagr.) is 1 tarwe graan.

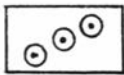
Deze gewichten werden door de volgende teekens weergegeven :

℔ (pond)	℥
dragma	ʒ
scrupel	ʒ
obol	ob'
silique	sil'
greinz	ḡ

Engelsgewicht (inghelsce).

Een troys marc	=	8 oncen.
Een once	=	20 engelschen.
Eenen enghel	=	32 aeskens.
Een Fierling of quart	=	8 aeskens.
Een troyken	=	4 aeskens.
Een deusken	=	2 aeskens.

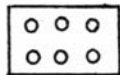
Dit zijn de teekens van het Engelsgewicht :

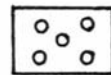
III Eng

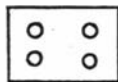
II Eng

I Eng.

halven Eng.

Fierl.

Troyken.

Deux

As

Deze gewichtjes bestaan in dunne koperen plaatjes, ter grootte als hier aangeduid.

Kerke. — Gewicht :

(1565) aluynen een baele ofte kerc weghende vier hondert pond.

Crim. processtukken.

(1418) Tallum bij keerken, ende elke keerke 400 zwaer weghende.

Wijsdommen, f°63 v°.

Lood. — Gewicht voor goud en zilver :

(1327) 1 zilverinen nap, die woogh 6 marc 6 lood.

Stadsrekeningen. (Zie Apothekersgewicht).

Marc. — Gewicht voor goud en zilver.

gelijk aan een halfpond = 8 oncen of 0.216 of 0.244 kilogr.

Once. — 12° deel van een pond :

(1323) 5 1/2 onsen swarts sindaels.

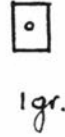
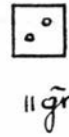
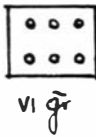
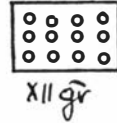
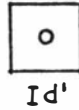
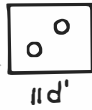
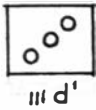
Stadsrekeningen.

Een oud once = 0.271 kilogr.

Penning-gewichte. — (Om geld te wegen) :

Een troys marck	=	8 oncen.
Een once	=	24 penninghen.
Een pen	=	24 greynen.
Een greyn	=	24 aeskens oft garroben.
Een garrobe	=	24 deuskens.
Een deusken of pellet	=	24 terceën oft malloquen.

De figuren van het penning-gewicht zijn :

Pijlgewicht. — Goud- en zilversmidsgewicht.

Een reeks van in elkaar sluitende gewichten in den vorm van holle bakjes of schaaltes in een niet-hol daarin passend gewicht die te zamen een massief geheel vormen en gezamenlijk of afzonderlijk gebruikt kunnen worden.

(1608) die uytgaende pijlgewichten opgaende van een tot twee, vier, acht of zestien marcken. Placcaet-boeck. 2. 451.

Pond. — Een Gentsch pond = 0.433 kilogr.

St. Loys pond = 0.437 kilogr.; uitsluitend om ijzer te wegen.

Zilversmidspond = 0.489 kilogr.

Onderverdeeling :

1 once = 0.306 hectogr.

1 esterling = 1.530 grammen.

1 grein = 0.478 decigrammen.

Siseyn. — Beteekent het 1/6 deel van iets.

(1545) de minste gewichte van oncen, half oncen ofte vierendeelen die men siseyn noemt dewelcke voorts in half siseynen ende vierendeel siseynen gedeelt worden.

Cooplieden Handtboeck.

Schaal. — 3 kilogr. Bijna uitsluitend gebruikt voor het wegen van aardappelen in het klein.

Steen. — = 6 pond of 3 kilogr.

(1321) ne steen roettine kersen.

Stadsrekeningen.

Ne steen petaten, ne steen boter, enz.

Vierendeel. — Het 1/4 van een pond.

Vierdonc. — Naam van een zilvergewicht en een kleine munt.

Het $\frac{1}{4}$ van een munt :

(1330) 2 zelverinen nappen die woegen 4 marc enne een vierdonc. Stadsrekeringen.

Wage. — Gewicht gebruikt bij het wegen van vrachten, als steenkolen, zout.

(1545). Men vercoopt te Dort de Houillen ofte groote colen bij den hondert waghen, elke waghe is 24 steen en elken steen zes pont, dats de waghe CXLIII pont, ende zoo vele is de waghe vande houillen te Ghent. Cooplieden-Handtboek.

Een wage zout van Ermuijden doet te Ghent 25 halsters. Cooplieden Handtboek.

Zanten.

GENTSCHE GEZEGDEN EN LIEDJES.

Op nen « mankepoot » :

Hoog Sint Pieters,
Leeg Sint Baafs !

Het afwisselend **luiden der klokken** wordt geïnterpreteerd :

Allemaal duud !
Klein en gruit !

Een liedje van « **Kokedie** », variante⁽¹⁾.

Kokedie verkoopt zijn spekken
Al aan twee voor nen cent,
En hij laat de meiskens lekken
Kokedie is thans content.
Kokedie, Kokedie, Kokedie,
Met zijn satijnen kleppe,
Kokedie, Kokedie, Kokedie,
Met zijnen paraplu ! (bis)

Gentsch Kinderliedje.

De zonne schijnt,
De sneeuw verdwijnt,
't Viooltje bloeit,
Het koren groeit,
Het schaapje springt,
De vogel zingt,
't Is Lente !
Tralalala, laliere ! } bis
Tralala, tralala ! }

J. V.

(1) Zie over Kokedie : Em. Andelhof. Galerij van Gentsche Typen. Bl. 187.

EEN TYPISCHE WAASSCHE VOLKSUITDRUKKING.

Wanneer iemand overstelpt is van werk en wil uitdrukken dat hij (of zij) niet alles te gelijk kan doen :

« Ja maar, ja maar,
ik kan toch niet kleppen en luien,
den ommegang doen
en met mijn gat de bel slaan ».

Gehoord te Doorselaar (Eksaarde) uit den mond van een boerin. F. V. Es.

FOLKLORE UIT EVERGEM.

1. — Goede-Vrijdagwater.

Een gebruik dat te Evergem bij enkele menschen bestaat is het volgende : Op Goeden Vrijdag, vóór zonsopgang, vloeiend water te gaan scheppen in een beek. Dit wordt dan als geneesmiddel tegen alle ziekten aangewend.

De man, die mij dat verhaalde, voegde er bij dat zijn schoonvader, die in den volksmond « Koning Been » werd genoemd (het was een opkooper van honden, katten enz., levende zoowel als doode), en die soms erge pijnen in zijn beenen te verduren had, altijd zonder ongemakken uren ver kon gaan, nadat hij een voetbad in dergelijk geschept water had genomen.

Hij voegde er ook bij dat het water altijd klaar blijft en nooit een bodem verwekt⁽¹⁾.

2. — Bijgeloovigheden bij Kraamvrouwen.

Een vrouw die in blijde verwachting was, ging een gesticht voor krankzinnigen bezoeken. Toen ze in de spreekkamer zat te wachten, kwam daar een zwakzinnig kind dat in het huis verpleegd werd en dat de waakzaamheid van zijn bewakers had verschalkt, op 't onverwachts binnengeloopen. Het was in een wit hemd gekleed. De vrouw was zeer geschrokken en het gevolg bleef niet uit. Het kind dat ze droeg is daardoor beïnvloed en kwam ook geesteskrank ter wereld. Zoo vertelde de moeder zelf.

Daarbij was, toen ze altijd moest liggen, (ze woog meer dan 100 kilo), eens een hond op haar gesprongen. Ook hier was het

(1). Kan iemand ons mededeelen of nog op andere plaatsen dergelijke geplogenheden bestaan ?

gevolg merkbaar. De knaap droeg, bij zijn geboorte, een hondje op zijn bil.

Ieder morgen, en dit veertien dagen lang, likte ze de plek met nuchter speeksel af. En het teeken is daardoor totaal verdwenen. Ook dat vertelde die moeder zelf.

3. — Een volkstype : Koning Been.

Hierboven, in het eerste nummer is er spraak van « Koning Been ». Het was een echt volkstype, opkooper van vodden en beenen, levende dieren, enz. Het is nog niet zoo heel lang geleden dat hij overleden is. Zijn zoon, « de prins » zoogenoemd, woont nog in het oude huis, dat nog geen vloerbedekking rijk is.

Als de menschen bij Koning Been binnen gingen om vogels te koopen, b.v., dan konden ze vaststellen dat zijn vogelkooi (een soort volière) naast zijn bed was opgetrokken.

De man had ook een gedresseerd varken, dat overal met hem meeliiep. 's Avonds bond hij het, met een ketting aan zijn bed vast, en toen het moest geslacht worden, stond Koning Been erbij te weenen van aandoening en verdriet. A. De Schepper.

UIT LOO-TEN-HULLE.

't Kruisteeiken nà den pap.

Boeren maken hun kruis niet vóór zij den maaltijd beginnen, wel nadat ze den pap binnen hebben. En waren zeer verwonderd dat de bezoekers dit vóór het gansche maal deden.

« Dat is niet noodig zeiden ze. Die pap die is van ons, die melk die komt toch van ons beesten ».

De rest hadden ze wél van den Hemel, en dankten daarom plichtmatig den Heer. V.

GENTSCH BIJGELOOF.

Iemand bezocht op den kijkdag de voorwerpen, die in veiling zouden worden gebracht. Ze zag daar een koperen bekken hangen, dat ze zoo graag zou hebben aangekocht, en wou het van den haak afnemen, waaraan het tentoongesteld hing, om het beter te bezien.

« Kom er niet aan! waarschuwde haar een heer, of ge zult het zeker niet hebben! »

Gehoord, Gent, 1945.

V.

MODERNE VOLKSGENEESKUNDE. (Meenen).

1. — De kinderen om van de sproeten af te geraken wrijven zich 't gezicht in met de « melke » (het sap), dat uit de stengels van uitgebloeide pisbloemen komt.

2. — Tegen de hoofdpijn gebruiken de kinderen op school het volgend middeltje : de olie uit de appelsienschillen op het voorhoofd uitknijpen.

V.

KERMISGENOEGENS UIT VROEGERE DAGEN.

Hieronder volgt de tekst van eene met de hand geschrevene affiche, 34 × 21.5 cm., de « feesten » aankondigend die een zestigtal jaren geleden, midden de jaren tachtig, ter gelegenheid der kermis te **Wenduine** werden gehouden.

We hebben het document letterlijk afgeschreven; alleen in de opsomming der spelen hebben we de noodige komma's bijgevoegd.

GEMEENTE WENDUYNE.

Ter gelegenheid der kermis van 14 September zullen op Kermismaandag, donderdag en kerniskoekemaandag de volgende feesten plaats hebben zooals :

Mastklimming, zaklooping,

wit en zwart, appeltje knap, hemertje (sic) steken, kloeftje springen, puiden vervoeren op kortewagens, papeten, cursen voor man en vrouwvolk, kuintje vullen, knols eten, naalden draän (sic), koekje knap, amerikaansch mostaard molen, best liegen, de legaard spelen, aardige muilen trekken, blind ei slaan, eieraping (sic), rinksteking op ezels enz :

Er zullen schoone prijzen te winnen zijn.

's Avonds vuurwerk.

Gedaan in zitting van den gemeenteraad te Wenduïne den 11 September 1884.

De Burgemeester,
(get) : A. Vanden Berghe

Zegel :
Administ^{on}
Communale
De Wenduïne
Flandre Occ^e.

J. V.

Twintig dieren als weerprofeten.

Musschen die vechten en kijven,
Regen zal ze verdrijven.

Vliegen de zwaluwen hoog,
Weder schoon en droog;
Vliegen de zwaluwen laag,
Regen voor vandaag.

Kraaien die krassen
Zien waterplassen.

Roept u de koekoek rustig
En regelmatig aan,
Schoon weder om eens lustig
Uit wandelen te gaan.

Pauwengeschrei,
Regen nabij.

Vledermuizen groot getal
Rondom huis en hof en stal,
Mooi weer zal 't en zonneshijn
Morgen zeker zijn.

Stroo zit in den bek van 't zwijn.
Strakskes zal 't slecht weere zijn.

Wil de visch niet van de maaien
Zal de wind gaan draaien.

Slecht weer op komst, 't is al verloren,
D'ezel schudt zijn ooren.

Katjes die zich wasschen
Pootjen boven 't oor,
't Waterke zal plassen
Over veld en voor.

Merelgefluit
Lokt regen uit.

Parelhoenders' staag geklaag
Brengt nog regen ons vandaag.

Hoort gij 's nachts den koekoek klagen,
Krijgt ge 's morgens regenvlagen.

Krabt de duif heur kopke,
't Valt een regendropke.

Er is regen op hand;
De kippen baden in 't zand.

Hoort vóór dag en dauw de vinken
Luide slaan gij ende twinken,
In sloot en gracht
Regen dan verwacht.

Kwaken luid en overal
Puiden er in groot getal,
Teeken dat het reegnen zal.

Als er muggezwermen dansen
Heeft 't schoon weerken al de kansen.

Vliegen de bijen uit hun hokken,
Al is 't mistig en betrokken,
Wees maar rustig en bedaard
't Weer zal spoedig opgeklaard.

Ziet gij nog de schapen,
Die naar huis gaan slapen
Gretig grazen gras en groen,
't Zal gaan leelijk doen.

Steken de muggen hard en fel
Zit er regen nog in 't spel.

't Koeiken dat zijn haren lekt,
Adem haalt met groot geluid
En dat wijd zijn hals uitrekt :
Regen, regen, 't al beduidt !

J. V.

IN MEMORIAM.

Mevr. de Wed. Henri De Keyser.

Onze eerevoorzitter Heer Prof. Dr Paul De Keyser en ons medelid Heer Dr Charles De Baive werden diep getroffen door het afsterven van ons medelid Mevrouw Charlotte Stampaert, weduwe Henri Eugène De Keyser, hun teergeliefde moeder en behuwd moeder, geboren te Gent op 2 Januari 1863 en aldaar overleden op 11 Juli 1945.

Zij heeft jarenlang deel uitgemaakt van het onderwijzend personeel der stad Gent en heeft zich als opvoedster buitengewoon verdienstelijk gemaakt.

Aan de opvoeding van haar drie kinderen besteedde zij ook veel zorgen en zij werd ervoor beloond, want zij mocht het genoegen smaken eene harer dochters, Mevrouw Debaive, als leerares aan het Meisjesatheneum te zien doceeren en haar zoon gewoon hoogleeraar aan de Gentsche Staatsuniversiteit te zien worden.

Zij was een doorbrave, eenvoudige en bezorgde vrouw en moeder en ieder die haar benaderde kreeg den indruk van haar minzaamheid mede.

Ook de folklore lag haar nauw aan het hart, zij was eene onzer eerste leden en ons Museum bezit van haar menig voorwerp en sieraad, spontaan en belangloos geschonken.

Wij bieden met deze aan onzen eerevoorzitter en familieleden de uitdrukking van ons welgemeend medevoelen.

L. V.

Gustaaf Taelman.

Op 30 Maart 1946 overleed te Oise en Provence (Frankrijk) den Heer *Gustaaf Taelman*, lid van de Bestuurscommissie van het Museum voor Folklore te Gent; aan het Museum heeft hij steeds een mooie verzameling hofpostuurkes geschonken.

Bij testament legateerde hij aan de Stad Gent zijn eigendom gelegen in de Prooststraat en den Buitenhof, dat het laatste overblijfsel is van de militaire gebouwen in het Spaansch Kasteel opgetrokken; de onderste gedeelten ervan, in Doornijkschen steen, behooren nog tot de oude abdij van Sint Baafs. Een gift van belang, die het oudheidkundig patrimonium van de stad komt vervolledigen.

Hij was geboren te Gent op 20 Augustus 1865.

Wij zullen eene goede herinnering aan hem bewaren.

Dat hij in vrede ruste.

L. V.

Prof. Gaston - G. Dept.

Oostende 1900 — Gent 1946.

We verliezen in Prof. Gaston Dept een vooraanstaand lid van onzen bond en een man van de strenge wetenschap, die onze werking van folkloristen welwillend en met belangstelling volgde. Van huis uit historicus uit de school van Henri Piranne was hij tevens de geleerde, die de aardrijkskundige wetenschap in het spoor van zijn meester Prof. Van Ortroy op nieuwe, wetenschappelijke en nauwgezette banen bracht. Als specialist van de menselijke aardrijkskunde kwam hij noodzakelijk in contact met de volkskunde. Zonder zelf folklorist te zijn, waardeerde hij de toepassing van de kartografie op volkskundig gebied en moedigde zijn studenten aan die bronnen voor hun anthropogeografisch onderzoek niet te verwaarloozen.

Vooraf de hoevenbouw en hun verspreiding had zijn volle aandacht en we wisten dat hij sedert jaren een belangrijk werk over de inpoldering en de polders van het Vlaamsche land op het getouw had. Dat alles werd nu door zijn ontijdige dood — hij werd nauwelijks 46 jaar oud — met één slag ongenadig stilgelegd. Zijn wetenschappelijke produktie, voor het grootste gedeelte in vaktijdschriften voor geschiedenis en aardrijkskunde, is lang niet gering. Ze koncentreert zich om methodische problemen van de aardrijkskunde en de economische geschiedenis en, met het oog op zijn lievelingsonderwerp, de studie van de Vlaamsche kust. Gaston Dept was Oostendenaar en voelde zich sterk aangetrokken door onderwerpen in verband met de zee: handel en kolonisatie. Hij was een harde werker en zijn aardrijkskundige kronieken, regelmatig in het Bulletin van de Belgische Vereniging van Aardrijkskunde, van 1927 tot 1938 verschenen zijn er het schitterend bewijs van. We kunnen slechts een greep doen uit zijn omvangrijke bibliografie, die aanvangt met een dubbele studie, de vrucht van zijn historisch en geografische vorming: « De studie en het onderwijs van de Aardrijkskunde in de Veree

nigde Staten » (Bulletin van de Koninklijke Maatschappij van Aardrijkskunde, 1926) en « De Vlaamsche kooplieden en de Koning van Engeland (1154-1216) » (Revue du Nord, T. XII, n° 48, 1926). Hierop volgden : « De Compagnie van Oostende » (Bulletin van de Maatschappij van Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, 34^e jg., 1925) en het boek : « De Engelsche en Fransche invloeden in het Graafschap van Vlaanderen in den aanvang van de XIIIe eeuw » (Uitgave van de Fakulteit der Wijsbegeerte en letteren, n° 59, van de Universiteit te Gent, 1928).

Zeer opgemerkt werden : « Wat is een stad ? » in het Bulletin der Soc. Belge des Etudes Géographiques, I, in 1931, en « Een Vlaamsche kolonie in Wales (1107) » in de « Annales de la Soc. d'Emulation de Bruges, T. XXIV (1931). Later volgden dan de talrijke voorstudies van zijn groote poldermonografie, episodien uit den strijd van de Vlamingen tegen de zee en de overstromingen, polemieken over de werking van ebbe en vloed en de invloed van de ontbossching op de weergesteldheid, om voorloopig te eindigen met de samenvatting van een spreekbeurt ter gelegenheid van de Vlaamsche Wetenschappelijke Kongressen in 1938 : « de Anthropogeographie der Kusten ». Na den Wereldoorlog II had hij nog even de gelegenheid zijn bijdrage te leveren aan het overzicht van de Natuurlijke Wetenschappen in België : « Regionale en Menschelijke Aardrijkskunde » (N. W. T., 27^e jg., 1945). Hij was mooi op weg de nieuwe aardrijkskundige school van Gent te vestigen in navolging van het Aardrijkskundig Instituut van Prof. Paul Michotte te Leuven. Het heeft niet mogen zijn en het vervult ons met droefheid om den zoo jong nog gevelden geleerde, die de vrucht niet heeft mogen plukken van zijn noesten arbeid. Streng voor de anderen, was hij het in de eerste plaats voor zich zelf : een man van de plicht en van de orde, een bescheiden man, een oprechte vriend en een onwrikbaar vaderlander. Hij werd geboren te Oostende op 5 Juni 1900, deed zijn hooger middelbare en hogere studies te Gent, aan Koninklijk Atheneum en Universiteit, voltooide zijn hogere studies in de Vereenigde-Staten van Amerika. Hij overleed te Gent aan een hartkwaal op 5 Mei 1946. Hij laat een jonge weduwe en twee kinderen achter. De Bond van Oostvlaamsche Folkloristen zal zijn nagedachtenis trouw bewaren.

P. D. K.

Oorlogsfolklore.

Gevolgen van 't slecht brood.

Een vrouwke van de Muide was haar nood aan 't klagen over 't slecht brood. « 't Is schandelijk wat we tegenwoordig moeten eten, zei ze. Zie, 'k hé 't volgende mee mijn dochter tegengekomen. 't Kon niemer zijn mee dâ brood, en ik heb het doen ontleden. En weet ge wat er in stak, volgens den chimist ? 60 procent zagemeel ! Awel, en mijn dochter, die nen kleinen moest koopen, had daar ook heel dien tijd van geeten. Als 't er op aan kwam, was 't dan nog nen tweeling. Maar één van die twee dutskens, komt dat tegen; ja, ja, was er eentje mee een houten been ! Dat was nu mée al dat zagemeel ! »
Gehoord Gent, 11 April 1944.

Geheime Wapens.

De V één, dat is een machien zonder piloot;
De V twee, dat is een piloot zonder machien;
De V drij, dat is nen tank zonder essence. (Drij wielen die draaien en eene die steekt).
De V vier, dat is nen soldaat zonder geweer.....!
En de V vijf ? vroeg er iemand. « Dat is nen witten drapeau ! »

Gent, Juli 1944.

Gentenaars bij luchalarm.

De sirene ging. « Halo, riep er een, 't is weere van hêwd u vast aan de nummers van de huizen ! ».

Omdat men te Gent dan niet mocht circuleeren op straat en degene, die op straat waren, dan tegen de gevels van de huizen moesten blijven staan.

Gehoord Gent, 19 April 1944.

Bijzegels bij de rantsoeneering.

Om de distributie van 't brood te vergemakkelijken werden te Evergem bijzegels uitgedeeld. Er waren drie categorieën: A, B en C.

- A. was voor de werklieden,
- B. voor de kleine burgerij,
- C. voor de burgerij, de stieldoenders, renteniers, producenten, huisslachten enz.

Het volk maakte daarvan het volgende :

- A. is voor de armen.
- B. is voor de burgers.
- C. is voor de kapitalisten.

Andere deelden de categorieën anders in :

- A. stond voor anarchisten.
- B. voor bolchevisten.
- C. voor de communisten.

Evergem, 1944.

't Russisch offensief.

- Kent ge de laatste berichten al van de « Werbestelle » ?
- Neen !
- « Generaals gevraagd voor 't Russisch front ! »

Evergem, 1944.

A. D. S.

Handgranaten.

Die handgranaten met een steel, die de Duitsche soldaten in hun gordelriem of in hun laarzen droegen, noemde 't volk « patattenstampers ».

Gent.

Raadsel.

- Weet ge wat verschil er is tusschen een watervliegtuig en een boerin ?
- « Wel, een watervliegtuig landt op 't water, en een boerin w..tert op 't land » !
Beveren-Waas.

Nog het V 1 wapen.

- Te Gent, vertelde men te Evergem, zullen alle vischkaarten ingevraagd worden.
- Ja, waarom ?
- Ze gaan er de V 1's afsnijden !

Augustus 1944.

A. D. S.

Zwangere vrouwen gaan voor !

Na maanden is er eindelijk weer peperkoek te krijgen. De menschen staan vóór dat de bakkerijen opgaan weer aan te schuiven in de Burgstraat, in de Lange Munt, en elders. De gewone aanschuivers moeten geduld uitoefenen, want 't politiereglement zegt : Zwangere vrouwen hebben den voorrang. Maar die speciale categorie bleef maar aanrukken en het begon duidelijk te worden dat er waren, die meer dan eens weerkeerden, of voor anderen de aankopen deden. 't Begon sommigen te verdrieten en er kwam daar een lollekensheere aangezet, met onder zijn overjas een mand op zijn buik gestoken. « Hela ! zegt hij, ik mag 'k ik uuk veure gaon. 'k Ben ekik uuk in positie ! ». Algemeene hilariteit. De politieagent, die er bij staat om de orde te handhaven, en 't was noodig, zegt met het serieuste gezicht van de wereld : « Ja maar, laat eerst ne keer zien, waar is uw kaart van verwachtende moeder ? ! ».

Gehoord Gent, 4 Dec. 1943.